

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Pobaltí jako transnacionální
region**

Barbora Brabcová

Plzeň 2023

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

**Katedra politologie a mezinárodních
vztahů**

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy – teritoriální studia

Bakalářská práce

**Pobaltí jako transnacionální
region**

Barbora Brabcová

Vedoucí práce:

PhDr. David Šanc, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity

v Plzni

Plzeň 2023

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen
uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2023

.....

Ráda bych touto cestou upřímně poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce PhDr. Davidu Šancovi, Ph.D. za jeho cennou pomoc, odborné vedení, podnětné rady a vstřícnost, které mi byly velkou oporou při výzkumu a psaní práce.

Obsah:

Úvod	6
1. Region	8
1.1. Makroregion	8
1.2. Region	9
1.3. Transnacionální region	10
2. Historie Pobaltí	12
2.1. Baltové a němečtí křižáci	12
2.2. Švédsko a začátek ruského vlivu	14
2.3. 19. a 20. století	16
2.4. Od první světové války k nezávislosti	18
2.5. Druhá světová válka a druhá nezávislost	21
3. Jednotící prvky Pobaltí	23
3.1. Jazyk, kultura a náboženství	24
3.2. Etnické složení, menšiny	27
3.3. Politické systémy	28
3.4. Problémy v regionu	29
4. Spolupráce	31
4.1. Institucionální spolupráce	33

4.2. Společné projekty	35
4.3. Spolupráce se třetími aktéry.....	37
Závěr	39
Seznam pramenů a literatury	43
Resumé.....	50
Seznam příloh.....	51

Úvod

Transnacionální region je složen ze dvou anebo více států v rámci jednoho panregionu. U takových regionů můžeme najít řadu politických i kulturních jednotlivých prvků, kterými může být například jazyk, kultura nebo ekonomické rysy. V historii takové území mohlo tvořit jeden stát, nebo země mohly být součástí jednoho státního celku. Častým úkazem transnacionálních regionů je snaha o jistou míru integrace, která může být například politická, nebo ekonomická. V rámci Evropy je takových transnacionálních regionů několik, je jím například Skandinávie, Benelux nebo právě Pobaltí.

Na podobu pobaltského regionu mělo vliv několik evropských států, které se, kvůli jeho významné poloze u moře snažily na území uplatnit svou moc. To také do jisté míry zapříčinilo odlišný vývoj všech tří zemí, ale nakonec i společný osud. Do počátků 20. století zde uplatňovaly vliv evropské mocnosti, jako například Německo nebo Polsko. Tento vliv se však týkal spíše států samotných. Formování regionu, o kterém se můžeme bavit dnes, začalo po první světové válce. Tehdy se měnila nejen nadvláda, ale také podoba režimu, na čemž mělo velký podíl Rusko, respektive Sovětský svaz, který zde svůj vliv uplatňoval až do 90. let 20. století.

Po vyhlášení nezávislosti se státy vyvíjely samostatně, při čemž jim pomáhaly země jako Finsko nebo Polsko. Od této doby se také region vydal společnou integrační cestou, jak ve sféře vojenské, tak politické, či ekonomické. Důkazem integrace mohou být různé společné projekty, vzniklé instituce na úrovni regionu, nebo společný vstup do organizací NATO a EU v roce 2004.

Pobaltí se společně integruje a rozvíjí do dnes, proto je téma Pobaltí jako transnacionálního regionu stále aktuální. Některé faktory, jako například historie, jsou podstatné i v nynějším světovém dění, konkrétně kvůli ruským expanzivním ambicím, které by vzhledem k postsovětskému charakteru Pobaltí, mohly být pro region zásadní. To je také důvod, proč jsem si téma vybrala. Jedná se o bývalé státy SSSR, které se po osamostatnění vydaly společnou cestou, zahrnující vstup

do EU, což je velmi blízké České republice a jiným evropským státům. Zajímavá je právě ona společná integrace a kroky, na kterých se státy společně shodují. Toto téma je do jisté míry probádané, nicméně vzhledem k situaci ohledně Ruska a Ukrajiny, jsou některé jednotící prvky transnacionálního regionu podstatnější než dříve.

Cílem bakalářské práce bude na základě celkové analýzy území a jeho poměrů, zhodnotit, do jaké míry Pobaltí splňuje kritéria transnacionálního regionu. Jako první se odkážu na historii, která tvoří podstatný jednotící aspekt. Důraz bude kladen na společné prvky, konkrétně etnické, kulturní a politické. Část práce se také bude věnovat spolupráci v rámci regionu na institucionální úrovni či s mezinárodními organizacemi.

Co se týká výzkumných otázek, v průběhu práce se budu snažit zodpovědět 3 hlavní otázky. Jako první mě bude zajímat, do jaké míry Pobaltí naplňuje definici transnacionálního regionu, a v jakých bodech se od ní odchyluje? Jako další zjistím, jaké jsou limity či bariéry spolupráce v rámci regionu. Poslední otázkou, kterou zodpovím je, do jaké míry působí Pobaltí jako soudržný region v mezinárodních vztazích?

Cíle práce dosáhnou především provedením rešerše, přičemž v některých částech použiji i komparaci. Mezi přístupy, díky kterým se dostanu k jádru problematiky, bude kontextuální přístup Marka Bevira (Bevir 2011), který je, vzhledem k teorii, důležitý především v kapitole o historii.

Součástí práce budou 4 obsáhlé kapitoly, které více rozvedu. Jako první proberu transnacionální region, konkrétně co tento pojem znamená, jaká je jeho, a souvisejících slov jako makroregion a region, přesná definice. Podívám se na hlavní znaky takového regionu a uvedu příklady.

Ve druhé kapitole popíšu historii Pobaltí, s důrazem na působení mezinárodního dění a vnějších vlivů, které přispěly k dnešní podobě regionu. Státy, které budou figurovat ve druhé kapitole, budou především Německo,

Švédsko, a v neposlední řadě SSSR. Zároveň bude největší důraz kladen na posledního aktéra, který je zásadní i pro dnešní dobu.

Kapitola třetí bude věnována jednotlicím prvkům Estonska, Litvy a Lotyšska. Konkrétně se zaměřím na složení obyvatelstva, jejich kulturu, politické prostředí ve státech, společnou problematiku a další společné složky. Jednotlicí prvky poté porovnáám s definicí transnacionálního regionu, a zjistím, jaké elementy dávají Pobaltí onen charakter.

Posledním probíraným tématem v této práci bude integrace regionu, a to jak kulturní, vojenská, tak politická. V této části uvedu podstatné organizace, jako EU nebo NATO, kterými jsou všechny tři státy součástí. Zde se zaměřím především na způsob vstupu, tj. jestli státy vstupovaly jednotlivě nebo jako region. Rovněž rozeberu projekty vzniklé v rámci regionu, které mají integrační povahu. Závěrem práce se podívám na možný vývoj Pobaltí jakožto transnacionálního regionu.

Zdroje využití v práci se skládají především z české i anglické odborné monografie a odborných článků. Pro upřesňující data a doplňující informace využiji internetové zdroje, do nichž spadají především oficiální stránky estonských, litevských a lotyšských ministerstev, nebo internetové mediální články.

1. Region

1.1. Makroregion

Kontinenty a oceány můžeme považovat za základní územní dělení světa. Z geografického pohledu mají zmíněné jednotky spíše historický význam. Dnes jsou pro nás podstatnější makroregiony, regiony a menší územní útvary. Důvodem pro specifitější dělení světadílů je diferenciacce kontinentů. Tím je myšlena regionální různorodost, odchylky a rozdíly na různých částech kontinentu (Anděl 2019: 11). V důsledku spojení území na základě určitých kritérií vzniká makroregion. Územní jednotka tohoto typu může vznikat v rámci jednoho světadílu, nebo se rozléhá na více kontinentech. Příkladem makroregionu rozléhající se na dvou kontinentech, jihozápadní Asii a severní Africe, je Islámský makroregion (Anděl

2019: 225). Příčinou jsou ona kritéria, která musí makroregion splňovat. Jednotící prvky pro makroregion jsou interpretovány různě, například ze stran geografů, etnologů, politologů, nebo jazykovědců podle jejich zaměření (Anděl 2019:11).

Jedním z nejznámějších dělení je pojetí makroregionů světa Samuelem P. Huntingtonem v jeho díle *The Clash of Civilizations?* který jednotlivé regiony nazývá civilizacemi (Huntington: 1993). Přestože hlavní myšlenka Huntingtonova díla nebyla metodologie dělení světa, může nám posloužit k porovnání s dnes nejčastěji jmenovanými panregiony. Ať už bychom se podívali na dělení makroregionů jakožto civilizace, geografické oblasti dle OSN (United Nations, nedatováno), nebo Makroregiony světa očima Anděla a Bičíka (Anděl 2019) nenajdeme zásadní rozdíl, který by nám bránil v dalším zkoumání dělení regionů. Co se však týká příkladu odchylky v rozdělení na makroregiony, mohli bychom uvést otázku Balkánu. Huntington řadí Bulharsko, Rumunsko, Makedonii nebo Řecko do tzv. pravoslavné civilizace, zatímco podle jiných výkladů většinou tyto státy patří do evropského makroregionu. Hlavním rozdílem mezi dělením panregionů dříve a dnes, je jejich počet, přičemž dnes se většinou pohybujeme okolo čísla osm, dříve se uvádělo až 15 regionů¹ (Anděl 2015).

Můžeme tedy říci, že i přes složitou metodologii, nespočet nabízejících se kritérií a specifčnost tématu najdeme dostatečnou shodu v dělení makroregionů světa napříč odborníky. Makroregiony, o které se opírá kapitola jsou: Evropský makroregion, Severní Amerika, Postsovětský prostor, Australsko-oceánský makroregion, Východní Asie, Jihovýchodní Asie, Jižní Asie, Islámský makroregion, Latinská Amerika, a Subsaharská Afrika (Anděl 2019).

1.2. Region

Český statistický úřad definuje region jako *„území s více či méně přesně vyznačenými hranicemi, které často slouží jako správní jednotka nižší, než je úroveň národního státu. Regiony mají svou identitu, tvořenou specifickými rysy, jako je jejich krajina (hory, pobřeží, lesy), podnebí (suché, s velkými vodními*

¹ Viz příloha č. 1.

srážkami), jazyk (např. v Belgii, Finsku, Španělsku), etnický původ (např. Wales, severní Švédsko a Finsko, Baskicko) či společně sdílená historie.“ (Český statistický úřad 2004). Zmíněné hranice jsou určovány především na základě 3 faktorů, kterými jsou: historické hranice, přírodní hranice a správní hranice (Český statistický úřad 2004). Region bychom v tomto kontextu mohli pokládat za jednu ze základních administrativních dělicích jednotek státu. Typickými státy dělenými na regiony mohou být například Francie, Slovinsko, Itálie nebo Španělsko.

Abychom se však dostali k termínu, který je v kontextu mé práce podstatnější, vrátíme se do roku 1959. V tomto roce byly předloženy návrhy na regionální členění území Evropského hospodářského společenství, které mělo odrážet souhrn prostorově významných faktorů, a mělo být proto stejně vhodné pro analytické i správní či plánovací účely. (Sinz 2018: 1977) Jinými slovy, v souvislosti s návrhem na regionální uspořádání z roku 1959, mohl region představovat nejen určité území jednoho státu, nýbrž oblast se společnými významnými faktory překračující hranice států.

Obdobnou definici můžeme najít u transhraničního regionu, kterého jednotící prvky jsou především kulturní, nejčastěji etnické. Je to tedy území mezi dvěma nebo více státy s dobře definovatelnými jednotícími prvky. Příkladem transhraničního regionu může být Baskicko, rozkládající se na území Španělska a Francie, nebo etnikum Kurdů, které je jedním z největších národů bez vlastního státu, žijící na území Íránu, Iráku, Sýrie nebo Turecka² (Šanc 2021). Transhraniční region je jeden ze dvou regionů, které typicky dělí panregiony na menší jednotky. Druhým je transnacionální region.

1.3. Transnacionální region

V kontextu mé práce je podstatná především definice transnacionálního regionu. Pojem "transnacionalismus" označuje mnohočetné vazby a interakce, které spojují lidi nebo instituce přes hranice národních států (Vertovec 2009). Transnacionální region je tedy území složené ze dvou anebo více států v rámci

² Viz příloha č. 2.

jednoho panregionu. Jednotící prvky mohou být politické, kulturní, ekonomické a další. Často státy v rámci transnacionálního regionu v historii tvořily jeden stát, nebo se snaží o integrační projekty. V mezinárodním prostředí mohou státy vystupovat jako celek, v některých případech se mohou držet jednomyslnosti, a podobně jako státy v rámci různých organizací mohou být vnímány jako jeden aktér. Na rozdíl od organizací není jejich existence „oficiální“, a však různé integrační kroky z nich mohou dělat legitimního mezinárodního aktéra.

Spolupráce v rámci regionu probíhá nejčastěji na vládní úrovni. Mohou se konat oficiální setkání hlav států nebo lidí z určitých resortů, jako jsou ministerstva zahraničí, obrany a další. Regionální spolupráce je zároveň tvořena společnými institucemi, které mohou probírat ubírající se směr regionálního celku, společná stanoviska ke globálním událostem nebo řešení aktuálních problémů. Intenzita vládní spolupráce závisí na blízkosti států, nicméně tvoří základ pro regionální spolupráci. Pro porovnání hloubky kooperace je dobrým příkladem spolupráce Visegrádské čtyřky³. Přesto, že V4 kooperuje do určité míry i dnes, usilovně spolupracovala naposledy v 90. letech (Ministerstvo zahraničních věcí České republiky nedatováno). Druhým pólem je institucionální spolupráce Benelxu⁴. Mezi státy existuje Výbor Ministrů, Rada nebo dokonce Soudní dvůr a spolupráce funguje intenzivně dodnes. Minulý rok se například konal i Summit Beneluxu (The Luxembourg Government 2022).

O transnacionálním regionu můžeme hovořit, pokud jde o trvalé vazby a probíhající výměny mezi nestátními aktéry se sídlem za hranicemi států – podniky, nevládními organizacemi a jednotlivci, kteří sdílejí stejné zájmy (na základě kritérií, jako je náboženské přesvědčení, společný kulturní a geografický původ). Může se jednat o nadnárodní komunity, mezivládní agentury, sociální hnutí, nebo kapitálové toky a obchod (Vertovec 2009: 14). Transnacionalismus popisuje stav, kdy navzdory velkým vzdálenostem a přítomnosti mezinárodních hranic (a všech zákonů, předpisů a národních narativů, které představují) došlo ke globálnímu

³ Součástí Visegrádské čtyřky jsou státy Česká republika, Slovensko, Polsko a Maďarsko

⁴ Součástí Beneluxu jsou státy Nizozemsko, Belgie, Lucembursko

zintenzivnění určitých druhů vztahů. Transnacionální region tedy nepředstavuje spolupráci jen mezistátní, na poli vládnoucích skupin, nýbrž se dotýká každodenního života občanů zainteresovaných států.

Stejně jako u transhraničních regionů zde uvedu pár typických příkladů transnacionálních regionů. V Evropě můžeme zaznamenat hned několik států, které dohromady splňují definici transnacionálního regionu kvůli společným jednotícím prvkům. Prvním příkladem je Benelux. Státy Belgie, Nizozemsko a Lucembursko mají společnou historii, která je také důvodem jejich úzké spolupráce fungující do dnes. Dalším evropským transnacionálním regionem je Skandinávie. Dánsko, Norsko a Švédsko podobně jako Benelux sdílejí společnou historii, nicméně výraznějším pojítkem mezi skandinávskými zeměmi je kultura, nebo politická a socio-ekonomická situace. Pokud bychom se přesunuli na jiný kontinent, konkrétně Afriku, výrazně transnacionálním regionem je zde Maghreb. Do regionu spadají státy Alžírsko, Libye, Mauritanie, Maroko a Tunisko. Kromě sdílených hodnot v oblastech politických, sociálních a ekonomických, vystupuje Maghreb ve velké míře jako jednotný aktér, co se týče například obchodních spoluprací (Hufbauer 2008: 1).

2. Historie Pobaltí

2.1. Baltové a němečtí křižáci

Ve druhé kapitole bych ráda využila kontextuální přístup, o kterém píše Mark Bevir ve svém článku. Kontextualismus považuje za jediný prostředek, díky kterému lze dojít ke správné interpretaci historických textů. Podstatou Bevirova textu je myšlenka, že každé dílo, ať už historické či filozofické, reflektuje zkoumaný objekt v kontextu doby a působících vlivů (Bevir 2011). Tímto způsobem budu přistupovat k této kapitole. Na Pobaltí jakožto region, ale i státy samotné, totiž působilo během historie množství aktérů, kteří ovlivnili například zdejší kulturu, ekonomiku a bezpečnost. Podoba oblasti tří států se časem stále proměňovala, přičemž od začátku 20. století už můžeme o Pobaltí mluvit jako o ucelené jednotce. Nejprve tedy uvedu něco o historii států Litvy, Lotyšska a Estonska samotných, poté se dostanu k regionu, a jeho ruské nadvládě.

Než se začnu zabývat podobou pobaltských států, je důležité zmínit, kdo jsou Baltové. Lidé v této oblasti Baltského moře žili již v osmém století př.n.l. Nicméně první ugrofinsky mluvící kmeny sem z oblasti dnešního Ruska dorazily a usadily se mezi třetím a druhým stoletím př.n.l. Následně okolo roku 1800 př.n.l. přišli na území Baltové, mezi které bychom mohli řadit Litevce, Lotyše nebo dříve pruské kmeny. Do ugrofinských národů z jazykového hlediska patří z Pobaltí jen Estonci, každopádně pod označení „Baltové“ z geografického hlediska spadají všechny tři pobaltské národy (O'Connor 2003: 9-10). Důležitou skupinou byli Livonci, kteří byli ugrofinského původu, nicméně z velké části se nacházeli na území dnešního severního Lotyšska⁵.

Osudovým rysem baltských kmenů raného středověku byl nedostatek politické jednoty nebo organizace. Pouze Litevcům se podařilo vytvořit jednotné království. Estonci, kterým chyběla jakákoli centralizovaná moc, žili jako svobodní rolníci volně organizovaní do farností a okresů. Lotyši žili v řadě malých nezávislých království (O'Connor 2003: 11). Tato nejednotnost následně zjednodušila ostatním národům cestu do regionu. Baltská oblast byla totiž významná díky svým zdrojům (jantar, medvědí kožešiny, dobytek) a geografické poloze, která měla pro ostatní význam jako tranzitní cesta mezi Západem a Východem. Místo bylo zvláště významné pro obchodní cesty rané Rusi, jelikož spojovalo severní Rusko s Černým mořem prostřednictvím řek Něva, Dněpr a dalšími. Baltové však potenciál geografické polohy nevyužili, a obchod připadl ostatním aktérům, kteří v oblasti realizovali své zájmy (O'Connor 2003: 12).

Do regionu, především do Livonska, přišli ve dvanáctém století germánští křižáci, obchodníci a misionáři. Ozbrojení mniši a rytíři poté vnucovali Estoncům a Lotyšům křesťanství. Je nutné zmínit, že na rozdíl od svých východních a západních sousedů, byli Baltové pohany více než 13 tisíc let. Podobně Litevci, jakožto poslední pohané v regionu, přijali katolicismus až ve čtrnáctém století, nicméně důvodem byla strategická aliance s Polskem. Litevci, na rozdíl od ostatních Baltů, se pod nadvládu germánských rytířů nedostali, a to díky své

⁵ Viz příloha č. 3.

jednotnosti a spolupráci s Polskem (Clemens 2001: 5). Přes více než 500 let germánští a dánští křižáci dominovali v politickém, ekonomickém i kulturním životě v Tallinu a Rize, ze kterých se stala hanzovní města. V této době byli Estonci a Lotyšši diskriminováni a často nazýváni „neněmci“. Mnohdy nebyli bráni jako lidé, například na německých panstvích je zdejší lordi drželi jako poddané a zacházeli s nimi nehumánně (Clemens 2001: 5). V celé oblasti byl zaveden feudální systém, intenzivnější byl však v Estonsku, kde působila dánská koruna. Omezování práv domorodců vyvrcholilo masovým povstáním roku 1343, které skončilo prodáním Estonska Řádu německých rytířů (Kasekamp 2010: 31). Livonsko se tak zcela dostalo pod nadvládu řádu, který v oblasti provedl protestantskou reformaci. Následně v patnáctém století se vlivem reformy a moskevského vpádu řád v roce 1558 kompletně zhroutil (Kasekamp 2010: 20)

2.2. Švédsko a začátek ruského vlivu

Pád řádu se časově shodoval se vzestupem Švédského království na západě, Moskevského království na východě a Polsko-Litevského království na jihu (Kasekamp 2010: 41). Litva se po podepsání Lublinské smlouvy stala součástí unie s Polskem a expanzivní ambice Moskvy sílily. Tento fakt vedl k táhlé Livonské válce proti Moskvě, kdy se během 25 let rozpadlo Livonsko, jeho části a území Pobaltí částečně připadly Rusku, a z větší části Litvě s Polskem a Švédsku. Od té doby, přibližně sto let, mělo největší vliv na podobu politického a kulturního života Polsko a Švédsko (O'Connor 2003: 37). Celé Estonsko, Riga a části Lotyšska byly od poloviny sedmnáctého století pod správou Švédska. Tento časový úsek dominance Švédska je zpětně vnímán poměrně pozitivně, přestože oblast zažila mor, válku i hladomor, což zapříčinilo obrovský pokles obyvatel. Na druhou stranu některé části, jako například Riga, zažily rozkvět, a celkově politická sféra a životní podmínky se za nadvlády Švédska zlepšily (O'Connor 2003: 39).

Unie Polska a Litvy se mezitím ukázala jako silný kooperující aktér. Vliv Polska na litevskou oblast byl především kulturní. Z velké části polský jazyk a zvyky byly převzaty litevskou elitou, a polština se stala státním jazykem (Kasekamp 2010: 44).

Počátek 18. století byla oblast Pobaltí znovu v zájmu Ruska. Severní válka umožnila Moskvě expandovat, a mimo jiné založit nové hlavní město Petrohrad. Rozšiřující se a rychle se rozvíjející ruské impérium mělo dobré vztahy s baltskými Němci, což jim také pomáhalo v udržení svého vlivu. Baltští šlechtici hráli na carském dvoře v Petrohradě vlivnou roli, a drželi titul „pravého“ šlechtice. Zlepšila se i některá práva vlastníků půdy, kteří mohli volně nakládat s půdou, nicméně situace pro sedláky se rapidně zhoršila (Kasekamp 2010: 55-56). Za necelé století se ruské impérium rozšířilo podél pobřeží Baltského moře a zmocnilo se Estonska, Lotyšska, Litvy, velké části Polska a Finska (Clemens 2001: 5). Nicméně až do industrializace a rusifikační politiky v posledních desetiletích 19. století se do pobaltských provincií trvale stěhovalo jen málo Rusů (Kasekamp 2010: 60). V 80. letech osmnáctého století byla zavedena řada správních a soudních reforem, například přiznání plného hlasovacího práva v zemských sněmech nematrikovaným šlechticům. Byla zrušena vnitřní celní hranice s Ruskem, zavedena „daň z hlavy“ a zároveň byla zavedena funkce generálního guvernéra pro pobaltské provincie v Rize (Kasekamp 2010: 59).

Pro lotyšské a estonské poddanské obyvatelstvo bylo podstatné rozšíření Herrnhuterského hnutí neboli Sboru bratří. Mimo jiné totiž oživilo sociální život a přineslo lidem útěchu po Severní válce. Hnutí významně ovlivnilo kulturní život Lotyšska a Estonska a zavedlo změny v náboženství, etice, vzdělávání a sociální oblasti. Nejdůležitější byl jejich důraz na četbu, který vedl k rychlému růstu gramotnosti a následně k nárůstu počtu knih vydávaných v rodných jazycích. Náboženské probuzení, které Herrnhuterské hnutí přineslo, zejména jeho druhá vlna ve dvacátých letech devatenáctého století, v některých ohledech předznamenalo národní probuzení, ke kterému došlo o 40 let později (Kasekamp 2010: 59).

Situace s Litvou se změnila až v polovině sedmnáctého století. V té době panovaly v Polsko-litevské unii především vnitrostátní rozpory, které se týkaly politického režimu. Vnitřní spory poskytly Rusku mnoho příležitostí zasahovat do vnitřních záležitostí unie. Konání a zasahování bylo Ruskem obvykle

zdůvodňováno morální povinností chránit početně převažující pravoslavné poddané (O'Connor 2003: 45). Mezitím Litva ztrácela svou národní identitu, hranice mezi Polskem a Litvou se stále více vytrácely, a v kontextu doby začala být unie vnímána jen jako Polsko. Litevci se vzdělávali na polských univerzitách a litevština se stala jedním z mnoha jazyků, kterými se na území mluvilo. Poslední desetiletí osmnáctého století byla pro Polsko-litevský stát zlomová. Rakousko, Prusko a Rusko se dohodly na rozdělení území, přičemž jako první připadla Rusku část Běloruska. Postupně se přidávala Ukrajina a Litva po částech, až nakonec Rusku náležela celá oblast a Polsko zůstalo rozpadlé (O'Connor 2003: 46).

2.3. 19. a 20. století

Pobaltské země se v dobách Ruské říše odlišovaly od ostatních částí říše i od sebe navzájem. V některých částech se konaly protesty proti ruské vládě, ale baltská německá šlechta zůstala loajální. Nevolnictví bylo zrušeno, ale většina rolníků zůstala bez pozemků. Ve druhé polovině devatenáctého století začala dominovat myšlenka estonského, lotyšského a litevského národního hnutí, a společnost se tak přetvářela podle etnického klíče. Centrální vláda přijala opatření pro těsnější začlenění regionu do ruského impéria, a zároveň rychlá socioekonomická transformace vedla k modernizaci, industrializaci, urbanizaci a emigraci. Carský režim se dokázal ubránit revolučním otřesům v roce 1905, ale jeho role a počínání si v první světové válce vedla k jeho zániku (Kasekamp 2010: 68).

Lotyšsko a Estonsko se tedy stále rozvíjely stejným směrem ve všech oblastech. Stejně tak dosáhly společně národního uvědomění a sebeurčení, které bylo počátkem dvacátého století nejsilnější. Tomu pomohl německý filozof Johann Gottfried Herder, který je označován za osobu, jejíž dílo se stalo katalyzátorem lotyšského a estonského národního probuzení v devatenáctém století. Dopad na budoucnost pobaltských národů měly především myšlenky, že každý národ má vlastní hodnotu, a že myšlení je určováno jazykem. Do své průkopnické sbírky *Volkslieder* zařadil lotyšské a estonské lidové písně, a jako první tak upozornil

mezinárodní společenství na existenci těchto kultur a učinil je legitimním předmětem zkoumání (Kasekamp 2010: 60).

Během devatenáctého století byly Lotyšský spolek, Litevský literární spolek, Estonská vědecká společnost a Estonský literární spolek centry národního obrození. Jejich národní, vědecká, vzdělávací a společenská činnost byla zaměřena spíše proti německé než proti ruské nadvládě. I přestože Rusko oblast zabralo a chtělo ji přidat ke svému impériu, snažilo se jejich úsilí o národní identitu napomáhat (Vakar 1943: 46). Navzdory silnému národnímu obrození se pobaltské státy nechtěly oddělit od Ruska, nicméně požadovaly národní autonomii v rámci impéria. V té době však stále probíhala rusifikace území. Nešlo přímo o přeměnu neruských obyvatel na Rusy. V tomto kontextu byla rusifikace chápána spíše jako centralizace a modernizace ruského impéria prostřednictvím Petrohradu. To zahrnovalo například úřední dokumenty v ruštině, nebo malý důraz na důležitost tamních samosprávných institucí. Se změnou ruského cara v 80. letech devatenáctého století se rusifikace zintenzivnila. Na místa správců byli dosazeni Rusové, vyučovaným jazykem na školách se stala výhradně ruština, a situace se taktéž dotkla náboženských předpisů (O'Connor 2003: 69). Národní identita začala být potlačována a obyvatelstvo v Pobaltí se znovu cítilo být diskriminováno. Ruské impérium si neprocházelo jen změnami v sociální oblasti, zažilo také dost konfliktů, válek, ale také modernizaci, což mělo dopad na jeho ekonomiku.

Hospodářské a sociální změny a nerovnosti měly začátkem dvacátého století politické důsledky. Na území Pobaltí začaly vznikat politické strany z mnoha různých důvodů. Příkladem může být Lotyšská sociálně demokratická dělnická strana, která vznikla z myšlenek socialismu a marxismu. Nicméně z částí ruského impéria se ozývaly stížnosti na carský režim. Demonstrace, které se konaly v Pobaltí, byly zpočátku potlačeny, přičemž několik lidí bylo zabito (Kasekamp 2010: 90). Stávky a politické aktivity přesto pokračovaly a byly stále intenzivnější, až Rusko ztratilo kontrolu nad situací. Byly pořádány sjezdy Lotyšů, Estonců a Litevců, a do popředí se dostala již zmíněná lotyšská politická strana. Národy

požadovaly například demokratické volby, ukončení rusifikační politiky nebo pozemkovou reformu. Největší demonstrace se pořádaly v Estonsku a Lotyšsku, kde revoluce vyvrcholila zmocněním se kontroly nad některými městy (Kasekamp 2010: 92). Umírněnost situace v oblasti Litvy je vysvětlována především vysokým stupněm industrializace a vznikem početného městského proletariátu. To znamená, že v oblastech s vyšší úrovní průmyslového rozvoje a vzniku velkých městských center, jako byly pobaltské provincie, byla pravděpodobnost, že se tam objeví revoluční aktivity, vyšší. Litevci byli, co se protestů týká, méně aktivní, protože oblasti, kde byli usídleni, měly nižší úroveň průmyslového rozvoje.

Situace se proti pobaltským národům obrátila v roce 1905. Ruské vojenské trestné výpravy byly vyslány do pobaltských provincií, kde popravily přes 1300 osob bez soudu (Kasekamp 2010: 92). Pobaltské gubernie zaznamenaly nejvyšší počet poprav ve srovnání s jinými regiony Ruské říše. Několik tisíc Lotyšů a Estonců, kteří byli podezřelí z účasti na protestech, bylo trestáno fyzickým trestem, zatčeno, nebo vyhoštěno na Sibiř. Mnoho dalších uprchlo do Evropy nebo Ameriky. V platnosti zůstalo stanné právo, které v pobaltských provinciích trvalo až do roku 1908 (Kasekamp 2010: 92). Pozitivním krokem, který vzešel z tlaku revolučního hnutí, bylo podepsání Říjnového manifestu, který povstaleckým národům sliboval občanské svobody. To zahrnovalo například práva na organizování zastupitelských shromáždění, politických stran, nebo používání národního jazyka v tamních školách (O'Connor 2003: 112).

2.4. Od první světové války k nezávislosti

Poměry se prudce znovu změnily s první světovou válkou. Protože státy Estonsko, Lotyšsko a Litva tvořily západní hranici Ruského impéria, západoevropské mocnosti využily oblast jako strategický prostor pro boje s Ruskem. V roce 1915 se v rámci ruské armády vytvořily národní jednotky států Pobaltí, které bez odporu bojovaly po boku impéria. Celé území se však zároveň potýkalo s německou okupací. Hlavním cílem okupace bylo oslabení Ruska, což se také německému vojsku povedlo. Oblast byla pod německou vojenskou správou zvanou *Land Ober Ost* a zaznamenala hospodářské a materiální škody v podobě

zničených zemědělských podniků a továren. Během doby okupace se Německo snažilo svou politikou co nejvíce rozdělit národnostní skupiny a zavést zde německou kulturu (O'Connor 2003: 93).

I přes vliv Německé a Ruské říše, se otázka nezávislosti začala pro pobaltské národy otevírat koncem první světové války. První nároky na samostatnost zaznívaly v roce 1917, chvíli po Únorové revoluci, která otřásla Ruskou vládou. Litva, Lotyšsko a Estonsko využily slabé chvíle a domáhaly se autonomie, která byla uznána carskou vládou zprvu jen Estonsku. Mezitím si Litva, která byla zcela okupována Němci, vyjednávala podmínky pro nezávislost s německou vládou. Pro Lotyšsko bylo v téže dobu téměř nemožné, aby získalo autonomii, nebo dokonce samostatnost. Na rozdíl od Litvy a Estonska bylo Lotyšsko nejednotné, a zabývalo se problémy uvnitř země. (O'Connor 2003: 96).

Říjnová revoluce poté proměnila politickou situaci, především v Lotyšsku, kde byla ustanovena bolševická vláda a vznikl Výkonný výbor sovětu dělníků, vojáků a bezzemků v Lotyšsku (*Iskolat*). Nicméně oblast byla politicky, sociálně a ekonomicky rozdělena, a tato skutečnost se stala příčinou občanské války (O'Connor 2003: 97). Bolševici uspořádali v zemi mnoho politických čistek a vedení země bylo pod vlivem Moskvy. Občanská válka v Lotyšsku trvala od roku 1918 až do roku 1920. Bolševici se pokusili rozšířit svůj vliv a udržet se u moci, ale nakonec byli poraženi spojenými silami lotyšských dobrovolníků, zahraničních dobrovolníků a ozbrojených sil Estonska a Litvy. Po skončení občanské války, podepsáním mírové smlouvy se sovětským Ruskem, byla v Lotyšsku obnovena parlamentní demokracie (Uzdevuni nedatováno).

Konec první světové války, pád Německé říše, a zmíněná Říjnová revoluce byly impulsem k vyhlášení nezávislosti všech tří pobaltských států, k čemuž došlo v roce 1918. Zprvu však neměly státy nezávislost uznanou zainteresovanými aktéry (Německo Rusko), ani mezinárodně. Proto docházelo k bojům a nepokojům, jako byla například již zmíněná občanská válka, než postupně všechny státy dosáhly samostatnosti *de jure*. V tomto případě Nejvyšší rada Dohody, zahrnující státy Spojené království, Francii a Itálii, oficiálně uznala nezávislé státy

Lotyšsko, Litvu a Estonsko (Military Heritage nedatováno). Toto uznání bylo významné, protože znamenalo, že země jsou nyní v očích mezinárodního společenství považovány za suverénní státy. Umožnilo jim navázat diplomatické vztahy s ostatními zeměmi, především se západní Evropou, a zahájit dialogy s mezinárodními organizacemi (Matthews 2020: 22). K uznání Nejvyšší radou došlo v roce 1920. Uznání pomohlo upevnit nezávislost tří zemí a připravilo půdu pro jejich budoucí rozvoj jako nezávislých národů.

Ve 20. a do poloviny 30. let dvacátého století bylo Pobaltí velmi nestabilní oblastí. Země, s nedávno získanou nezávislostí, se po více než sto letech ruské nadvlády, snažily ustavit nové demokratické vlády a vytvořit moderní státy. Vzhledem ke skutečnosti, že státy poprvé za dlouho dobu fungovaly samostatně, můžeme mluvit o úkazech tvoření transnacionálního regionu.

Po skončení první světové války se Pobaltí ocitlo v podobné socio-ekonomické situaci. Estonsko, Lotyšsko a Litva se potýkaly s politickými a hospodářskými problémy, jako byly rozsáhlé stávky, inflace, korupce a dluhy vůči státům USA nebo Francie. Tyto problémy značně prohloubila celosvětová hospodářská krize, která nastala v roce 1929 (O'Connor 2003: 125-126). V politické a vládní sféře docházelo ve všech třech státech k pozemkovým reformám, tedy vyvlastnění německých statků, a početnému vytváření nových, především venkovských, stran. Téměř stejně se země státními převraty transformovaly z demokratických systémů na autoritářské režimy (Taagepera 2018).

Pobaltí se dále stalo cílem snah sousedních mocností o ovládnutí území, kterým bylo například Polsko nebo SSSR. Společné problémy a stejné situace, ze kterých státy po válce vycházely již naznačují tvořící se charakter regionu. Už v tuto dobu navíc můžeme sledovat počátky regionální spolupráce, přestože mezi třemi státy panovaly i neshody, které kooperaci brzdily. Litva se nejdříve distancovala, především kvůli konexím s Moskvou, avšak v roce 1934 podepsala spolu s Estonskem a Lotyšskem *Smlouvu o spolupráci a přátelství mezi Litvou, Lotyšskem a Estonskem* neboli Baltskou dohodu. Hlavním výsledkem dohody byla

diplomatická a kulturní spolupráce, například v podobě konference ministrů zahraničí, konající se každý půl rok (Kasekamp 2010: 122).

2.5. Druhá světová válka a druhá nezávislost

Poměry na území se znovu měnily se začátkem druhé světové války a s tzv. paktem Molotov-Ribbentrop. Sovětsko-německý pakt o neútočení rozděloval části území podle zájmu SSSR a Německa, mimo jiné deklaroval přenechání pobaltských států Sovětskému svazu (Mälksoo 2022: 70). V návaznosti na to, začaly rozhovory mezi Moskvou a zástupci pobaltských států. Sovětský svaz předložil zemím ultimátum, v němž požadoval rozmístění neomezeného počtu vojáků na jejich území (Military Heritage nedatováno). Jeden z estonských velvyslanců později podal svědectví o rozhovoru s Molotovem, který prohlásil: *„prosím vás, abyste nenutili sovětskou vládu k použití jiných, radikálnějších metod k zajištění její bezpečnost, a pokud estonská vláda nepřijme sovětský návrh, pak SSSR dosáhne cílů uvedených v Paktu bezpečnosti použitím jiných prostředků“* (Mälksoo 2022: 72). Následně 17. června 1940 začala sovětská okupace, která však trvala pouze rok, než byla z území vytlačena Rudá armáda německou armádou.

Během německé okupace docházelo k masové deportaci a vyhlazování židovského obyvatelstva. Především Lotyšsko a Litva měly před druhou světovou válkou poměrně významnou židovskou komunitu, která byla během nacistické okupace systematicky deportována a zavražděna. Odhaduje se, že z původních 300 tisíc židů, kteří žili v Pobaltí, přežilo válku pouze jedna třetina (Černoušek 2020).

V roce 1944, když se Sověti vrátili do Pobaltí, byli lidé rozděleni. Někteří ve válce bojovali s Němci, druzí v uniformě Rudé armády. Nakonec zde byli partyzáni, kteří byli protisovětský, a válčili proti Sovětům i po světové válce, aby ubránili své státy, což se jim nepodařilo. Nicméně od září téhož roku byly pobaltské země obsazovány a tzv. „osvobožovány“ od německého vlivu. V Pobaltí bylo následně zavedeno sovětské komunistické vedení a provedeny rozsáhlé čistky a deportace proti lidem, kteří byli podezřelí z nesouhlasu s novým režimem

(O'Connor 2003: 172-173). Zároveň bylo po území Lotyšska, Litvy a Estonska rozmístěno několik tisíc vojenských jednotek, vystavěna letiště a přístavy a základny pro jaderné zbraně (Military Heritage nedatováno).

Sovětská anexe byla po celém světě vnímána různě. Státy bychom mohli rozdělit do tří skupin. Jako první skupinou, do které patří některé západní země, především USA, jsou státy, které anexi neuznaly de jure ani de facto. Druhou skupinou, kam bychom mohli zařadit země jako Belgie, Kanadu, Dánsko, Čínu atd, jsou aktéři, kteří de facto anexi SSSR uznaly. Španělsko, Švédsko, Nový Zéland a pravděpodobně i Nizozemsko uznaly pobaltské republiky jako součást Sovětského svazu (Mälksoo 2022: 103-104). Jak uvádí Kasekamp (2019: 645-646), na (ne)uznání anexe během studené války v podstatě nezáleželo. Svoji roli pohled ostatních aktérů sehrál až v 90. letech, kdy pobaltské státy vyhlášovaly nezávislost.

Během let 1944 až 1947 byly sovětské úřady tolerantní k tamním zvyklostem a normám, jelikož stále probíhaly boje s partyzány (Kasekamp 2010: 143). Nicméně od roku 1947 až 1991 bylo Pobaltí silně ovlivněno sovětskou komunistickou ideologií a politikou. Byly zde zavedeny sovětské instituce a struktury moci, včetně komunistických stran, tajné policie a dalších vládních orgánů. Věznění z politických důvodů probíhalo až do 80. let, nicméně počet politických vězňů v průběhu času intenzivně klesl. Důvodem byla postupná přizpůsobivost občanů pobaltských států komunistickému režimu, propaganda a stav neustálého strachu (Kasekamp 2010: 147). V průběhu 50. a 60. let byly v Pobaltí prováděny rozsáhlé industrializační projekty, které měly za cíl zvýšit průmyslovou produkci a výrobu pro Sovětský svaz. Bylo vytvořeno mnoho průmyslových závodů, především v těžkém průmyslu. V 60. letech by se dalo hovořit o zvýšení životního standartu v pobaltských zemích, minimálně na úroveň doby před válkou. Tato skutečnost byla důsledkem zřízení regionálních hospodářských rad, díky kterým získaly Estonsko, Litva a Lotyšsko kompetence k operativnímu rozhodování (Kasekamp 2010: 148).

V 80. letech se v Pobaltí začaly objevovat národní hnutí, která požadovala větší autonomii a svobodu od sovětského režimu. V Estonsku, Lotyšsku a Litvě

probíhaly demonstrace a protesty proti sovětské okupaci a režimu. V čele protestů stály lidové fronty z celého Pobaltí, které měly za cíl ukázat jednotu a touhu po svobodě (Kasekamp 2010: 164). Nutno říct, že s nástupem Michaila Gorbačova a jeho politických a ekonomických reforem – perestrojka, bylo pro republiky Pobaltí jednodušší podnikat jednotlivé kroky mířící k samostatnosti. Událost spojována s nezávislostí Pobaltí, a především Estonska, je *zpívající revoluce*. Počínaje rokem 1987 se Estonci účastnili řady masových demonstrací, včetně spontánního zpívání národních písní, které byly od sovětské okupace zakázány. Zpívání vlasteneckých písní se ukázalo být dobrým, a především nenásilným krokem k projevu sebeurčení (Zunes 2009).

Tímto se dostávám ke konci druhé kapitoly, která pojednávala o vlivech ostatních aktérů na státy Estonsko, Lotyšsko a Litvu. V 90. letech, díky perestrojce, národním hnutím, mezinárodnímu tlaku a postupnému rozpadu SSSR, mohly země Pobaltí vyhlásit nezávislost. Litva vyhlásila nezávislost 11. března 1990 jako první ze tří pobaltských států, když se stala prvním sovětským státem, který opustil SSSR. Následně vyhlásily nezávislost Estonsko, po neúspěšném pokusu o puč, a Lotyšsko v srpnu 1991 (Kasekamp 2010: 171-172). Od té doby zůstala podoba Pobaltí stejná⁶.

3. Jednotící prvky Pobaltí

Historie, které jsem se věnovala v předešlé kapitole, je velkou částí jednotících prvků pobaltského regionu. Podala základy pro několik aspektů, které mají tři státy společné do dnes, a kvůli kterým můžeme o Pobaltí mluvit jako o transnacionálním regionu. Společné prvky, které můžeme vytrasovat již v historii, jsou kultura, jazyk, etnické složení, menšinové obyvatelstvo, politické systémy, mezinárodní vztahy a jiné. Jsou zde však aspekty, jako společný vstup do organizací, řešené problémy, nebo hospodářství, které státy doprovází až od nabytí nezávislosti.

⁶ Viz příloha č. 4.

Pokud bych se podívala na historii, jako jeden z jednotících prvků transnacionálního regionu Pobaltí, narazila bych na první výchylku. Historie sice opravdu provázela tři státy podobným osudem, a od 20. století můžeme o oblasti států mluvit jako o regionu, jelikož se jejich vývoj v podstatě shoduje. Nicméně podívám-li se hlouběji do historie, Litva se vyvíjela odlišně od zemí Lotyšska a Estonska, které naopak sdílely společný směr svého vývoje. Skutečnost rozdílného vývoje se do dnes promítá například ve vztazích s ostatními mezinárodními aktéry. Například Litva má dodnes úzké vztahy s Polskem, podobně pro Estonsko je spojencem Finsko.

3.1. Jazyk, kultura a náboženství

Co se týká jazyku, Pobaltí, zahrnující Lotyšsko, Litvu a Estonsko, v tomto bodě není tak jednotné. Respektive lotyština a litevština jsou posledními zachovanými baltskými jazyky, zatímco estonština se řadí mezi ugrofinskou jazykovou skupinu (Štoll 2014). Skutečnost jazykové odlišnosti je zapříčiněna prvním osidlováním pobaltského regionu, což bylo interpretováno již v předchozí kapitole. I přes německé okupace, ruskou anexi a vlivy dalších států, které se snažily zdejší jazyky potlačit, si země Pobaltí dokázaly udržet své jazyky, které jsou ve všech třech státech úředními jazyky. Estonština v Estonsku, lotyština v Lotyšsku a litevština v Litvě (Evropská unie nedatováno). Mezi menšinové jazyky patří polština, ukrajinština, ruština, v Estonsku navíc finština a švédština, avšak běžně se lidé v regionu domluví i anglicky. Vzdělávací systém ve všech třech státech je k jazykům menšin vstřícný. Obvykle na nižších stupních, ale i vyšších stupních škol, je vzdělání možné v jiném, než úředním jazyce (European Commission 2023; European Commission 2022a; European Commission 2022b). Vzhledem k tomu, že estonština se podstatně liší od lotyštiny a litevštiny, dorozumívají se státy mezi sebou angličtinou. Z hlediska důležitosti jazyka, jakožto prvku transnacionálního regionu, bychom mohli mluvit o podstatném aspektu, ve kterém najdeme v Pobaltí rozdíl. Avšak v porovnání s jinými transnacionálními regiony, jako je například Benelux, není jazyková rozdílnost tak intenzivní.

Dalším prvkem, který je pro region podstatný, je kultura. Kulturní aspekt je blízký především tamním obyvatelům a turistům, kteří do oblasti přijíždějí, a i přes překročení estonských, lotyšských, či litevských hranic, nepocítí zásadní rozdíl. Přinejmenším by tomu tak mělo být v případě transnacionálního regionu. Kultura je ukazatelem podobnosti všech tří států v každodenním životě. V tomto ohledu mluvím o lidové hudbě, architektuře, literatuře, mytologii nebo tradičních sportech. Pobaltí má rozmanitou kulturu s vlivy ze sousedních zemí, včetně Ruska, Skandinávie a Německa. Abych poukázala na důležitost a spojitost kultur pobaltských států, uvedu několik konkrétních příkladů.

Lidová hudba není jen kulturním prvkem, nýbrž symbolem nezávislosti a svobody. Hudbu a její důležitost, která hrála významnou roli v 80. a 90. letech, si lidé v celém regionu připomínají festivaly jako je Baltic Music Days nebo Baltica festival, které vždy hostí jeden ze tří pobaltských států. Navíc všechny tři země používají tradiční baltské nástroje, zejména citory, a mají lidovou písňovou poezii typu runo-song (World Music Network 2011). Hudba je tedy z hlediska žánru podobná v Estonsku, Lotyšsku i Litvě, navíc tvoří jednu ze sfér, kde státy spolupracují na regionální úrovni.

Jakožto „baltskou literaturu“ můžeme podle Martina Seymour-Smithe (Seymour-Smith 1985: 200) nazývat souhrnně litevskou, lotyšskou a estonskou. Literární scéna byla pro Pobaltí jako celek důležitá především v minulosti, jelikož byla důležitým prvkem národního obrození v meziválečném období – v době první nezávislosti států (O'Connor 2003: 133). Dodnes můžeme v pobaltské literatuře najít vyjádření národní identity, odkaz na kulturní dědictví a vliv historie jako hlavní motivy. Důkazem mohou být nejznámější díla jako *Soviet Milk* od Nory Iksten, *The Death of a Perfect Sentence* od Reina Rauda nebo *In the Shadow of Wolves* od Alvydase Šlepikase. Knihy se soustředí především na dobu sovětské nadvlády a životy běžných lidí. Celé Pobaltí skrze literaturu vyjadřuje pro ně nezapomenutelný vliv SSSR a jeho následky.

Posledním příkladem, který bych zde ráda uvedla je mytologie, která se často objevuje jako žánr v již zmíněné literatuře. Často je na mytologii odkazováno

právě v monografiích o pobaltském regionu, jakožto společném jednotícím prvku. Jelikož byli lidé z oblasti dlouho pohany, mytologie s pohanstvím spjatá měla dlouhodobý význam pro všechny tři země. Mytologie Pobaltí zahrnuje soubor příběhů, legend a bájí, které se vyskytují v tradicích bývalých pobaltských kmenů, které žily na dnešním území Litvy, Lotyšska a Estonska. Příběhy se obvykle týkají bohů, zvířat, a především přírodních jevů, které jsou esenciální pro pohanské náboženství v Pobaltí. V baltické mytologii existovalo mnoho bohů, přičemž některé z nich byly společné pro všechny tři národy, zatímco jiné byly charakteristické pouze pro jednu zemi. Mezi nejvýznamnější bohy patří například Perkunas, baltický bůh bouře a hromu, Saule, baltická bohyně slunce, a Laima, baltická bohyně osudu a štěstí (Bojtár 1999: 238-241).

Náboženství je dalším společným prvkem Pobaltí. Jak už bylo dříve řečeno, pobaltské země byly mezi posledními státy a národy, které přijaly křesťanství. Před příchodem Němců do oblasti, vyznávaly tři státy pohanské náboženství. Následně byly přinuceni, ať už příchodem jiných mocností, nebo okolnostmi – v případě Litvy, přijmout křesťanství. Dodnes je tato éra na území států viditelná. Opět, podobně jako u jazyků, je dobré podotknout, že náboženství v Pobaltí bylo potlačováno. Dělo se tak v dobách vlády SSSR, kdy byla výuka náboženství zakázána a knězi deportováni nejčastěji na Sibiř. Nicméně pořádek byl obnoven spolu s vyhlášením nezávislosti zemí (European Commission 2023; European Commission 2022a; European Commission 2022b).

V žádném ze tří států neexistuje státní náboženství, tudíž ve vyznání mají obyvatelé absolutní svobodu. Co se týče věřících, v Estonsku, Lotyšsku i Litvě se lidé nejčastěji hlásí k římskokatolické, evangelické, ruské pravoslavné nebo luteránské církvi. Svoboda a tolerance náboženství se ve státech promítá i ve školství, kde je studium náboženství dobrovolné a zpřístupněné na žádost rodičů žáků (European Commission 2023; European Commission 2022a; European Commission 2022b). Abych neopomenula pohanské náboženství, dnes je pokračujícím hnutím Romuva, které přežilo díky kostýmům, tradicím a slavnostem, které se dodnes konají na mnoha místech pobaltských zemí. Během

letního a zimního slunovratu a jarní a podzimní rovnodennosti se v centrech po celém Pobaltí na venkově i uvnitř měst slaví pohanské svátky mytologickou hudbou, nebo tradičními tanci (Barbara 2016).

3.2. Etnické složení, menšiny

Dalším aspektem, který by měl regionu dávat transnacionální charakter, jsou menšiny a etnické složení pobaltských států. Kvůli deportacím, přesídlování a migraci v minulosti i dnes, se v Pobaltí vyskytují nemalé minoritní etnické skupiny. Podobně jako z Litvy, Lotyšska a Estonska lidé odjížděli a emigrovali v dobách válek a okupací do sousedních zemí, imigrovali do regionu lidé především z Ruska, Německa, Ukrajiny nebo Běloruska (CIA 2023a; CIA 2023b; CIA 2023c). Už z předchozí kapitoly o historii bych mohla vyvodit, že německou menšinu budou mít především Lotyšsko a Estonsko, kvůli společné historii. Nicméně stejně je tomu tak i s ruskou menšinou, přičemž v Estonsku tvoří ruské obyvatelstvo přes 25%, v Lotyšsku 27,5%. a v Litvě pouze necelých 6%. V každém státě, Lotyšsku⁷, Litvě⁸ i Estonsku⁹ se ruská menšina nachází především na východě země. Z celkové populace 1,202,762 obyvatel v Estonsku žije 68,7% Estonců, Lotyši tvoří 62.7% z 1,821,750 a nakonec v Litvě z celkového počtu obyvatelstva 2,655,755 je necelých 85% Litevců. Litevská nejpočetnější menšina je s podílem 6,5% polská, a koncentruje se na jihovýchodě země¹⁰ (CIA 2023a; CIA 2023b; CIA 2023c). Tyto údaje znovu poukazují na odlišnost zemí Lotyšska a Estonska s Litvou, což je vzhledem k odlišnému historickému vývoji zřejmé¹¹.

V kontextu dnešní doby a aktuálního dění, je podstatné vnímat vztahy mezi Lotyši, Litevci, Estonci a minoritními skupinami, především ruskými. V Lotyšsku, zemi s největším podílem ruského obyvatelstva, se v říjnu 2022, tedy pár měsíců po vypuknutí války, konaly volby. Výsledky voleb odhalily porážku největší opoziční strany, kterou tradičně volili rusky mluvící Lotyši. Podle článku

⁷ Viz příloha číslo 5.

⁸ Viz příloha číslo 6.

⁹ Viz příloha číslo 7

¹⁰ Viz příloha číslo 8.

¹¹ Viz příloha číslo 9.

(Golubeva 2022) se ruští Lotyši většinou považují za Evropany se silnými vazbami na Lotyšsko, zároveň si však cení své ruské kulturní identity. Nepřívětivost k ruské agresi ukázaly i výsledky šetření provedené společností pro průzkum veřejného mínění SKDS. Podporujících Rusko bylo pouze 13% rusky mluvících v Lotyšsku, což je v porovnání s 30% podporujících Ukrajinu o více než polovinu méně (Golubeva 2022). I přes to, že rusky mluvící lidé v Estonsku taktéž nepodporují ruskou agresi, nyní se obracejí zády i k podpoře Ukrajiny. Důvodem jsou již zakončené estonské volby, ve kterých participovaly především strany podporující zákon o vyučování pouze v estonštině (France24 2023). Problematiku vztahů s Ruskem proberu v další podkapitole, nicméně i tyto informace potvrzují, že ruské menšiny ve státech Pobaltí se cítí být spíše obyvateli daného státu, což přidává na jednotnosti samotných zemí, ale i regionu, vzhledem k postsovětskému charakteru Pobaltí.

3.3. Politické systémy

Politické prostředí rovněž můžeme vysledovat již v historii, kdy se z pohledu nadvlády, nezávislosti a politické identity tři pobaltské státy vyvíjely shodně. Vzhledem k charakteru politického prostředí, jakožto definičního znaku transnacionálního regionu, se nyní podívám na politickou situaci v regionu. Nezávislosti státy dosáhly v 90. letech, od té doby jsou to země, které vyznávají demokratický systém a evropské hodnoty. Konkrétně demokratický prvek je podle Karlssona (Karlsson 2004: 59-60) podstatnou složkou pro transnacionalismus. Stejně jako podle teorie demokratického míru (poznámka), ani v případě transnacionálního regionu spolu nemohou státy spolupracovat a fungovat, pokud nejsou zainteresované země demokratickými. Právě proto může být region vnímán ve smyslu transnacionálního znovu až od nabytí samostatnosti a odtrhnutí se od Sovětského svazu začátkem 90. let, jelikož: "totalitní státy odmítají rozlišování mezi soukromým a veřejným; autoritářské státy akceptují pronikání soukromých subjektů mimo jejich kontrolu na své území pouze za velmi přísných podmínek" (Karlsson 2004: 60).

Dnes jsou Litva, Lotyšsko a Estonsko parlamentními republikami v čele s prezidentem, který má především reprezentativní úlohu a jmenuje předsedu vlády (Evropská unie nedatováno a; Evropská unie nedatováno b; Evropská unie nedatováno c). Parlamenty, zvané v Estonsku *riigikogu*, v Litvě *seimas* a v Lotyšsku *saeima* jsou lidmi s aktivním volebním právem od 21 let přímo voleny poměrným volebním systémem. Stejně nastavené mají státy soudnické systémy a místní samosprávy, na které jsou přenesené některé kompetence, tudíž povětšinou obce mají právo spravovat a regulovat věci veřejné v souladu se zákony a ústavou. Příkladem mohou být sociální problémy, lékařská péče, veřejné služby, bydlení, trh práce a nezaměstnanost, údržba komunikace nebo legislativa (European Commission 2023; European Commission 2022a; European Commission 2022b). Do organizací, jako NATO nebo Evropská Unie, vstupovaly státy společně. Zavedeno je i euro ve všech třech zemích, nicméně měnu přijímaly individuálně, kvůli plnění konvergenčních podmínek.

Krátce bych ráda představila stranický systém pobaltských států, respektive ideologie stran, které jsou v čele parlamentů. Z vytvořených grafů (PolitPro nedatováno a; PolitPro nedatováno b; PolitPro nedatováno c), které typicky rozdělují strany na levici a pravici, a konzervativní a liberální, můžeme vyčíst orientaci většiny tamních politických stran. Nicméně, pokud bychom se soustředili jen na strany, které procentuálně vyhrály poslední volby, zjistili bychom, že Litvě je takovou stranou středolevicová LSDP (*Lietuvos socialdemokratų partija*), oproti tomu v Lotyšsku a Estonsku jsou to strany středopravicové. Co se týče druhého spektra, Lotyšsko a Litva mají strany více tradičně orientované, v Estonsku se faktor tradičních a liberálních stran objevuje půl na půl (PolitPro nedatováno a; PolitPro nedatováno b; PolitPro nedatováno c). Vzhledem k tomu, že hledám společné jednotící prvky tří pobaltských zemí, zařadila tento poslední odstavec k jazyku, který je, podobně jako vládnoucí strany ve státech, výchytkou regionu. Nicméně rozdíl není tak podstatný, záleží také na vývoji politické situace, která se často mění v období voleb, vzhledem k vnitrostátním situacím.

3.4. Problémy v regionu

Poslední podkapitolou společných aspektů regionu jsou řešené problémy. Kodaňská škola pracuje se třemi základními koncepty, z nichž jedním je regionální bezpečnostní komplex (RBK). Definice RBK zní přibližně takto: „skupina států, které jsou součástí určitého geografického území, a jejichž primární bezpečnostní zájmy spolu souvisejí natolik těsně, že o jejich národních bezpečnostních zájmech nelze reálně uvažovat odděleně“ (Prucková 2022). Podle teorie regionálního bezpečnostního komplexu tedy země, které jsou součástí regionu, postihují stejné nebo podobné problémy, a proto musíme region z bezpečnostního hlediska zkoumat komplexně. V tomto případě, kdy hledám jednotící prvky transnacionálního regionu, je tudíž správné, vzhledem k definici, aplikovat na Pobaltí RBK.

K běžným problémům všech tří států můžeme řadit nezaměstnanost, obchod s drogami nebo korupci ve vládě. Vzhledem k historii Pobaltí a aktuálnímu dění je však největším potenciálním problémem vztah s Ruskou federací. Během let nezávislosti států už panovalo napětí mezi regionem a Ruskem v podobě sporů o hranice nebo kybernetických útoků. Podle Pruckové (Prucková 2022) se Rusko řídí politikou blízkého zahraničí, která činí Ruskou federaci odpovědnou za zajištění bezpečnosti a stability svých bývalých území a ruské menšiny žijící na těchto územích (Prucková 2022). Na základě této „politické strategie“ mělo Rusko podle ruského prezidenta Vladimira Putina uskutečnit v únoru 2022 invazi na Ukrajinu. Cílem ruské akce mělo být „demilitarizovat a denacifikovat“ Ukrajinu a osvobodit ruské obyvatelstvo (Kirby 2023). S přihlédnutím na největší skupinu menšinového obyvatelstva v regionu a na základě tvrzení několika zdrojů, o Pobaltí jakožto dalším cíli Ruské federace, jsou obavy na místě. Příkladem může být prohlášení estonského europoslance Jaaka Madisona v březnu na zasedání europarlamentu „Pokud se Ukrajina zhroutí, Rusko za pár let zaútočí znovu, pobaltské státy budou jeho další obětí.“ (TVP World 2023). Na Rusko, jakožto hrozbu, upozornily státy Pobaltí a jiné evropské země už v roce 2008 po invazi na Gruzii a následně v roce 2014 po ruské anexi Krymu (Osborn 2015). Nyní jsou tři

pobaltské státy v rámci Evropské unie nehlasitějším společným hlasem upozorňující na ruskou hrozbu.

Až na malé výchyly v podobě rozdílnosti jazyka nebo početnosti menšinových skupin, mají uvedené prvky jednotící charakter transnacionálního regionu. Je možné, že existují aspekty, ve kterých je odlišnost států opravdu viditelná. Nicméně shoda převládá v podstatných oblastech, které dohromady utváří transnacionální region.

4. Spolupráce

Ve čtvrté a také poslední kapitole se budu věnovat regionální spolupráci, vstupům do nadnárodních organizací NATO a EU a poukážu na důležitost regionalismu. Otázka regionalismu v Pobaltí se týká snah o posílení regionální identity a spolupráce mezi třemi baltskými státy – Estonskem, Lotyšskem a Litvou. Tato snaha má své kořeny v historických a kulturních vazbách mezi těmito zeměmi a v cíli posílit jejich hospodářskou, politickou a kulturní integraci. Regionalismus v Pobaltí se projevuje například v různých iniciativách na podporu spolupráce v oblastech jako je obchod, kultura, vzdělání, doprava a životní prostředí. Mezi tyto iniciativy patří například společné projekty na rozvoj turistiky, společné investice do infrastruktury a spolupráce na ochraně přírody a životního prostředí. Jurkynas (Jurkynas 2020) zdůrazňuje důležitost silné regionální identity a spolupráce Lotyšska, Estonska a Litvy, která podle něj může pomoci překonat historické rozdíly. Regionální spolupráce je podle něj klíčová pro zajištění stability a bezpečnosti v Pobaltí a posílení jeho pozice v rámci Evropy a světa. Důvod této úvahy spočívá především v posílení konkurenceschopnosti Pobaltí jako regionu v rámci globální ekonomiky, konkrétně v oblastech jako je energetika, doprava nebo digitální technologie.

Určitou míru spolupráce můžeme sledovat již začátkem dvacátého století, intenzivněji pak v době první vyhlášení nezávislosti všech tří států, tedy 20. a 30. léta. Na začátku dvacátého století se jednalo především o spolupráci politických stran a hnutí, mezi Lotyšskem a Estonskem, které společně požadovaly po Moskvě

různé vládní reformy (Zájedová 2006: 32). Později se jednalo znovu o spolupráci na vládní úrovni, kde fungovala napříč státy Komunistická internacionála, podporující komunistické strany v zemích regionu. Dalším příkladem je Pobaltská dohoda z roku 1934, která měla větší význam v 90. letech. Jednalo o dohodu mezi třemi baltskými státy – Estonskem, Lotyšskem a Litvou, která měla za cíl zvýšit vzájemnou spolupráci v oblasti obrany a hospodářství a vytvořit společnou frontu proti možnému útoku ze strany Sovětského svazu. Smlouva zároveň nařizovala pravidelná setkání na úrovni ministrů zahraničních věcí. Během let platnosti smlouvy se uskutečnilo jedenáct setkání ministrů zahraničních věcí (Ajakiri 2012: 183). Zde se projednávaly politické otázky společného zájmu a zpravidla se koordinovala stanoviska k mezinárodním jednáním a perspektivním smlouvám i společné postoje v rámci Společnosti národů. Smlouva byla v platnosti až do roku 1940, kdy byly všechny tři státy anektovány Sovětským svazem. Jak už jsem zmínila, platnost smlouvy byla obnovena v 90. letech po vyhlášení nezávislosti tří států, a stala se základním stavebním kamenem pro obnovení spolupráce mezi zeměmi Pobaltí.

V historii najdeme i spolupráci na kulturní úrovni. Taktéž ve 20. a 30. letech probíhaly tzv. *baltské týdny*, při kterých se konaly společné umělecké výstavy a sportovní soutěže (Ajakiri 2012: 183). V minulosti kooperace vznikala především mezi Lotyšskem a Estonskem. Profesor Ants Piip, kterého citovala Iivi Zájedová (Zájedová 2006: 33), zdůvodňuje spolupráci takto: *„Když dvě země mají stejnou geografickou polohu a mají podobný historický osud, je to dostačujícím potvrzením toho, že geopoliticky vytvářejí celek.“* Kooperace mezi celým regionem znovu započala až koncem 80. let. 12. května 1990 byla v Bílém sále Riigikogu v Tallinnu podepsána Deklarace o jednotě a spolupráci mezi Estonskou republikou, Lotyšskou republikou a Litevskou republikou, což obnovilo plnohodnotnou spolupráci mezi třemi pobaltskými státy. Rozhodnutí bylo zároveň v souladu s Pobaltskou dohodou z roku 1934. Po obnovení nezávislosti byly rychle vytvořeny struktury pro mezivládní a meziparlamentní spolupráci (Ministry of Foreign Affairs 2023).

4.1. Institucionální spolupráce

Institucionální forma spolupráce probíhá na poli řady institucí. Jsou jimi Pobaltské shromáždění (*Baltic Assembly*), Pobaltská rada ministrů (*Baltic Council of Ministers*), Pobaltská rada (*Baltic Council*) a Pobaltská prezidentská rada (*Baltic Presidential Council*) a pár dalších (Zájedová 2006: 8). Mohla bych zároveň zahrnout výbory, které se věnují vojenské integraci a společné obraně Pobaltí. Například Ministerský výbor je složen z ministrů obrany tří států. Poskytuje politické směrnice a přijímá klíčová rozhodnutí v trilaterální spolupráci v oblasti obrany. V případě potřeby mohou být na tato jednání přizváni ministři jiných spojenců nebo partnerských států, například Polska a Ukrajiny. Baltský vojenský výbor, Výbor pro koordinaci obrany a Výbor pro koordinaci politik jsou také platformy, na kterých se realizuje společná obranná politika Pobaltí. Mezi lotyšskými, litevskými a estonskými strukturálními jednotkami současně probíhá pravidelná spolupráce v různých otázkách souvisejících s bezpečností kybernetického prostoru (Ministry of Defence nedatováno).

Pobaltské shromáždění, založené v roce 1991, oficiálně funguje od 31.10. 1993 (Zájedová 2006: 60). Jedná se o instituci s koordinačním a poradním účelem. Shromáždění sděluje své názory národním parlamentům a přijímá rezoluce, rozhodnutí, a deklarace. Spolupracuje s dalšími mezinárodními organizacemi jako je Severská rada. Každý ze tří států je ve shromáždění zastoupen 12-20 poslanci. BA má 5 stálých výborů, například výbor pro ekonomiku, energetiku nebo právní záležitosti a blaho (Ministry of Foreign Affairs 2023a). V čele stojí volený předseda BA, vždy vedoucí delegace předsedajícího státu, který koordinuje práci Pobaltského shromáždění. Předsednictví trvá jeden rok, během kterého se zasedání koná jednou. Letos, tedy celý rok 2023, má předsednictví na starosti Estonsko. Vzhledem k probíhající válce a době, kdy jsou ohroženy demokratické hodnoty, je prioritami estonského předsednictví především bezpečnost, odolnost pobaltských států a posílení spolupráce v rámci regionu. Předsedkyní Pobaltského shromáždění se stala Urve Tiidus (Baltic Assembly 2023a).

Pobaltské shromáždění hrálo rovněž podstatnou roli v navrácení Pobaltí do mezinárodního prostoru. Dne 30. května 1992 uzavřelo dohodu o spolupráci se Severskou radou, která posílila parlamentní spolupráci mezi pobaltskými státy a severskými zeměmi v oblasti ochrany životního prostředí, bezpečnostní politiky, vzdělávání a kultury, tržního hospodářství, zemědělství, energetiky a infrastruktury. Mezinárodní dohoda se Severskou radou byla pro pobaltské státy mimořádně důležitá, neboť podpořila jejich návrat do severoevropských zemí, v rámci kterých byly znovu (z hlediska mentální mapy) vnímány a řazeny Estonsko, Lotyšsko i Litva (Baltic Assembly 2023b). Dohoda o spolupráci mezi Baltským shromážděním a Parlamentem Beneluxu, uzavřená 18. listopadu 1994 v Haagu, byla pro pobaltské státy rovněž důležitým krokem, neboť usnadnila jejich návrat do evropské politiky. Zkušenosti zemí Beneluxu pomohly pobaltským státům lépe pochopit spolupráci mezi evropskými zeměmi a převzít zkušenosti zemí Beneluxu v oblasti přeshraniční spolupráce, zahraničních věcí a harmonizace právních aktů (Baltic Assembly 2023b).

V rámci Pobaltské rady ministrů, jakožto orgánu pro mezivládní spolupráci, se scházejí ministři zahraničí, obrany, a ministři z dalších sektorů. Byla ustavena na zasedání pobaltských premiérů dne 13. června 1994. Rada podává přehled o spolupráci, která funguje mezi státy Estonsko, Lotyšsko a Litva a jejich parlamenty. BCM působí pod vedením Rady předsedů vlád a Rady pro spolupráci (Ministry of Foreign Affairs 2019). Stejně jako u Shromáždění trvá předsednictví Rady jeden kalendářní rok a schůze se konají jednou ročně. Má několik výborů, které se věnují spolupráci v pěti oblastech (obrana, energetika, životní prostředí, vnitřní záležitosti a doprava), přičemž Výbor pro zahraniční věci a Výbor pro obranu a udržování míru jsou stálé (Zájedová 2006: 65). Estonsko má na starosti předsednictví nejen Baltského shromáždění, ale také předsedá Radě ministrů. S cílem posílit spolupráci mezi pobaltskými státy si Estonsko pro své předsednictví stanovilo tyto priority: regionální bezpečnost a obrana, energetická bezpečnost a zabezpečení dodávek a podpora Ukrajiny (Ministry of Foreign Affairs 2023a).

Chod Pobaltské rady ministrů má na starosti Sekretariát. Skládá se z úředníků ministerstev zahraničí pobaltských států, kteří jsou odpovědní za koordinaci spolupráce pobaltských států. Slouží jako spojovací článek pro výměnu informací a dokumentace mezi představiteli pobaltských států.

Další institucí regionální pobaltské spolupráce je Pobaltská rada, která je nejvyšším fórem spolupráce mezi Pobaltským shromážděním a Pobaltské rady ministrů. Zasedá jednou ročně a zaměřuje se na projednání otázek společného zájmu a stanovení priorit pro následující rok. Předseda Rady pro spolupráci, tj. ministr zahraničních věcí rotujícího předsednictví, předkládá přehled práce za uplynulý rok a odpovídá na dotazy členů parlamentu. Na zasedání Pobaltské rady mohou být přijaty společné dokumenty, pokud je dosaženo konsensu mezi všemi stranami (Ministry of Foreign Affairs 2023b). Příkladem může být změna trvání předsednictví na jeden rok, aby předsednictví ve všech institucích měl na starosti jeden stát (Zájedová 2006: 68).

Mezi další oblasti kooperace patří Spolupráce mezi pobaltskými prezidenty, která vznikla již v roce 1990 pod názvem Rada pobaltských států a spolupracuje s ostatními orgány (Zájedová 2006: 68). Taktéž se konají setkání a summity mezi premiéry. Naposledy se premiéři tří států sešli v Lotyšsku v prosinci minulý rok, kvůli dalším postupům v otázce podpory Ukrajiny (Cabinet of Ministers 2022). Instituce jsou vzájemně provázány, a komunikují jak na mezivládní úrovni, tak na mezinárodní. Dodnes všechny instituce intenzivně spolupracují a přizpůsobují se potřebám regionu a globálnímu dění, jako jsou ekonomické a migrační krize, pandemie COVID nebo nynější ukrajinsko-ruský konflikt.

4.2. Společné projekty

V kapitole o kulturních jednotících prvcích se objevily některé projekty kulturní integrace mezi regionem. Příkladem může být festival Baltica, nebo zakládání hudebních skupin napříč regionem, jako je komorní orchestr Kremerata Baltica, který je považován za jeden z nejvýznamnějších evropských mezinárodních souborů (Kremerata Baltica nedatováno). Nyní představím další

konkrétní projekty z různých odvětví, které se snaží spolupráci v regionu prohloubit.

Jako první příklad jsem vybrala Rail Baltica. Jedná se o projekt železniční dopravní infrastruktury na zelené louce s cílem integrovat pobaltské státy do evropské železniční sítě. Rail Baltica je železniční koridor, který bude propojovat především pobaltské státy Estonsko, Lotyšsko a Litvu s polským železničním systémem a částečně s Finskem. Cílem Rail Baltica je vytvořit moderní, bezpečnou, efektivní a („eco-friendly“) infrastrukturu pro přepravu osob a nákladů, což by mělo pomoci zlepšit ekonomickou a sociální integraci pobaltských zemí. Celková délka Rail Baltica by měla být kolem 870 km a projekt by měl být dokončen do roku 2030, nicméně části železnice by měly začít fungovat již do roku 2028¹². Tento projekt je nazýván jedním z prioritních dopravních projektů Evropské unie, například protože vybuduje chybějící přeshraniční spojení (Rail Baltica nedatováno).

V části o institucionální spolupráci jsem zmínila některé obranné a vojenské výbory. Co se týče konkrétních projektů, jedním z nejznámějších a nejvýznamnějších je Baltic Battalion (BALBAT). Baltic Battalion byl zřízen estonským generálem Aleksanderem Einselnem v září 1994 za účelem zvýšení interoperability obranných sil pobaltských států v rámci NATO, taktéž měl sloužit jako katalyzátor obecného zlepšování vojenských standardů. Jednoduše, cílem bylo usnadnit užší spolupráci mezi pobaltskými zeměmi a zvýšit vojenskou mírovou spolupráci v rámci NATO. Výsledky Baltic Battalions byly pozitivní a viditelné. Iniciativa BALTBAT prokázala vůli a schopnost pobaltských států spolupracovat jak mezi sebou, tak v širším mnohonárodním prostředí. V době vzniku BALBAT byla schopnost etablování se pro státy Pobaltí důležité, vzhledem k tomu, z jakých podmínek vycházely. Baltský prapor se stal ukázkovým příkladem regionální spolupráce a rovněž modelem pro další vojenskou spolupráci (UIA nedatováno; Baltic defense college).

¹² Viz příloha č. 10.

Posledním integračním projektem, který bych zde ráda zmínila, je Baltic Culture Fund neboli Pobaltský kulturní fond. Fond podporuje kulturní spolupráci mezi pobaltskými státy s cílem posílit internacionalizaci estonské, lotyšské a litevské kultury prostřednictvím společných kulturních akcí. Byl zřízen 8. července 2018 Ministerstvem kultury Estonské republiky, Ministerstvem kultury Lotyšské republiky a Ministerstvem kultury Litevské republiky. Každý stát přispívá ročně 100 tisíc eur. Žádosti o granty, které program dostává, zpracovává každý rok jedna země. Proces žádosti má několik kroků, a jsou stanoveny podmínky, které žadatel musí splnit. Program poskytuje granty na kulturní akce především mimo tři pobaltské státy – Litvu, Lotyšsko a Estonsko – včetně koncertů, výstav, festivalů, představení, mezinárodních akcí s baltským zaměřením, přehlídek a fór, které podporují internacionalizaci kultury. Mezi další podporované oblasti patří architektura, literatura nebo design. Baltic Culture Fund má odborný výbor, který se mění každé dva roky. Má svého předsedu a další 4 členy. (Culture Endowment of Estonia nedatováno). Tímto způsobem podporují státy své lokální umělce a zároveň se dostávají do většího povědomí ostatních zemí. Vzhledem k tomu, že spolupráce vznikla na půdě ministerstev, mohla bych říct, že se jedná o formu kulturní diplomacie Estonska, Lotyšska a Litvy.

4.3. Spolupráce se třetími aktéry

Součástí regionální spolupráce Pobaltí jsou i navázané kooperativní vztahy se třetími aktéry. V předchozí podkapitole jsem představila spolupráci mezi státy navzájem, především fungující instituce. V některých případech Litva, Lotyšsko a Estonsko jedná jako země sami za sebe, co se týče spoluprací. Nicméně jindy vystupují země jako jeden celek region Pobaltí. V takových případech se často objevují bilaterální smlouvy mezi „aktérem A“ například Spojené státy americké, a „aktérem B“ Baltskými státy. Všechny tři státy jsou součástí několika organizací, jako je Evropská unie, NATO nebo Rada států Baltského moře. Nyní představím příklady vstupů a rolí pobaltských států ve vztahu se třetími aktéry.

Na vstupu do mezinárodních organizací NATO a EU mohly státy Pobaltí začít pracovat až po vyhlášení nezávislosti, k čemuž také došlo. Integrace do

Evropské unie a NATO se objevila na programu Baltského shromáždění a následně i na programu Baltské rady ministrů. Dne 31. října 1993 Pobaltské shromáždění vyzvalo NATO, aby navrhlo přístupová kritéria pro pobaltské státy (Baltic Assembly 2023b). Být součástí Evropské unie bylo pro Lotyšsko, Litvu a Estonsko podstatné, jelikož EU symbolizovala demokratické hodnoty a jednotnost, která byla pobaltským státům blízká, a to už v době vyhlášení první nezávislosti. Členství ve strukturách NATO mělo více praktický důvod, vzhledem k historii a nedávným událostem se Sovětským svazem. Pobaltí cítilo potřebu být vojensky chráněno. Vstup, který se uskutečnil v případě všech tří států v roce 2004, byl pro region velmi důležitý, protože přinesl zlepšení ekonomického růstu, zvýšení bezpečnosti a stabilitu v oblasti (De Espona 2018). Členství v obou organizacích je do dnes pro pobaltské země důležité, zejména v kontextu dnešní doby. Podle De Espona (De Espona 2018) je Pobaltí důležitým zájmovým prostorem pro mnoho velmocí, včetně Ruska, a silná euroatlantická integrace může sloužit jako protiváha vůči těmto zájmům. Zdůrazňuje i jiné výhodné následky toho integračního kroku, jako jsou přístup k většímu trhu, spolupráce v oblasti obrany a zvýšení bezpečnosti, podpora hospodářského růstu nebo zlepšení infrastruktury. Kvůli hrozbě, kterou jsem představila v předchozí kapitole, je členství v mezinárodních organizacích pro Pobaltí zásadní. V aktuální době Pobaltí urguje pomoc Ukrajině směrem k EU, čímž se také zviditelňuje.

Další již zmíněnou organizací je Rada států Baltského moře (CBSS). V případě Rady státy vystupují samostatně, nicméně z evropského hlediska je region Baltského moře významným územím, proto stojí členství pobaltských států za zmínku. Rada států Baltského moře je mezivládní politické fórum pro spolupráci v regionu Baltského moře. Organizace byla založena v roce 1992 s cílem usnadnit přechod na nové mezinárodní prostředí, což bylo konkrétně pro Pobaltí výhodné (Council of the Baltic sea states nedatováno). Rada se skládá z 11 členů, mezi které patří Německo, Dánsko, Island, Norsko, Švédsko, Finsko, Estonsko, Lotyšsko, Litva a Evropská unie. CBSS má tři hlavní dlouhodobé priority, kterými jsou regionální identita, udržitelný a prosperující region a

bezpečný region. Tyto priority mají za cíl podpořit spolupráci mezi členy v oblastech, jako je hospodářský rozvoj, životní prostředí, sociální politiky, výzkum a inovace, nebo boj proti obchodování s lidmi. Rada rovněž podporuje dohody na politické úrovni a pomáhá je uvést do praxe prostřednictvím konkrétních projektů (Council of the Baltic sea states nedatováno).

Se severskými státy spolupracuje Pobaltí i jako region s regionem. Často skloňovaným pojmem v kontextu této spolupráce je „Baltoskandie“, který v podstatě značí spojení regionu Skandinávie a Pobaltí na politické a kulturní integrační úrovni. Jako u jiných druhů spolupráce v Pobaltí, i myšlenka těsného propojení dvou regionů vznikala ve 20. letech dvacátého století (Zájedová 2006: 102-104). Nicméně skupiny států spolu kooperují dodnes, především v oblasti obchodu. V tomto případě poněkud vyniká Estonsko. Už v prvních pár letech nabité nezávislosti v 90. letech se Estonsko, co se týče obchodu, přeorientovalo ve velkém na skandinávské státy, Švédsko a především Finsko. Chvíli po osvobození se od Sovětského svazu měly státy stále těsné vztahy s Ruskem v importu i exportu. Avšak Finsko se za nedlouho stalo největším exportérem Estonska, čímž mu pomohlo s nárůstem ekonomiky. Mnozí poukazovali na jejich jazykovou a geografickou blízkost (Zájedová 2006: 112-113). Do dnes má Finsko některé dohody uzavřené pouze s Estonskem. Podle estonské ambasády sídlící v hlavním městě Finska (Embassy of Estonia nedatováno) jsou hospodářské vztahy mezi Estonskem a Finskem velmi úzké a aktivní. Také uvádí, že Finsko je dlouhodobě nejdůležitějším hospodářským a obchodním partnerem Estonska, a mezi stranami jsou uzavřeny všechny hlavní hospodářské dohody.

Pobaltí dále spolupracuje intenzivně se členskými státy Evropské unie, nebo se Spojenými státy Americkými. Vztahy s USA jsou dobré už díky interakcím mezi státy v historii, kdy USA nikdy neuznaly sovětskou anexi Pobaltí. Zároveň spojené státy podpořily vstup zemí regionu do organizací NATO a EU.

Závěr

Cílem mé práce bylo zjistit jednotící prvky Pobaltí a na základě nich určit, do jaké míry splňují tři státy jako celek definici transnacionálního regionu. Historie, kterou jsem začala, nám ukázala velký rozdíl ve vývoji, ale také společné dekády, ve kterých byly tři státy součástí jednoho celku. Osobně si myslím, že společný osud Lotyšska, Litvy a Estonska státy opravdu stmelil a doba sovětské nadvlády dala Pobaltí impuls k tomu, aby region v budoucnu spolupracoval. Historie států tak utváří skutečně podstatný aspekt. Další jednotící prvky ukázaly, že existují výchyly, ve kterých se státy definici transnacionálního regionu oddalují, tou největší je jazyk. Existují tedy aspekty, které ukazují Pobaltí jako transnacionální region, a jiné, které definici vyvracejí. Nicméně pokud se podívám znovu na definici transnacionálního regionu, našla bych shodu v jednotících aspektech, společné historii i spolupráci na regionální úrovni. I přes značný odklon Estonska k Finsku, funguje spolupráce mezi třemi státy intenzivně a poměrně úspěšně, a to na vládní úrovni, i mezi obyvateli. Z mého pohledu převažuje mezi státy Estonsko, Lotyšsko a Litva shoda v mnoha směrech, tudíž můžeme Pobaltí označit za transnacionální region.

Transnacionální charakter Pobaltí bych mohla demonstrovat na komparaci s dalšími transnacionálními regiony, které nemají tolik společných jednotících aspektů, což se v práci ne jednou objevilo. Z mé strany tedy není o transnacionalismu v regionu pochyb, nicméně objevily se jisté mírně problematické záležitosti, a další otázky v souvislosti s tématem.

Mou poslední výzkumnou otázkou bylo, do jaké míry působí Pobaltí jako soudržný region v mezinárodních vztazích. Jak jsem zmínila ve čtvrté kapitole, státy spolupracují s ostatními aktéry samostatně, i jako region. Soudržné je Pobaltí více směrem dovnitř regionu než navenek. Nicméně překážkou, na kterou jsem v průběhu práce narazila, je vnímání regionu v mezinárodním prostředí. Během rešerše a čtení různých monografií a odborných článků, je Pobaltí více vnímáno jako součást regionu Baltského moře, myšleno všechny státy okolo Baltského moře. V anglickém jazyce není pro Pobaltí ani pojmenování, všude se uvádí „Baltic sea region“, přičemž se dozvíme až po přečtení, jestli se jedná jen o Pobaltí,

nebo o region Baltského moře. Znamější jsou také integrační projekty regionu Baltského moře například v rámci Evropské unie, která se zabývá jejich strategií. Litva, Lotyšsko a Estonsko jsou v očích veřejnosti známé jako celek především kvůli své historii, nikoliv jako spolupracující region. Aktuálně, jak už bylo řečeno, se Pobaltí zviditelnilo v rámci Evropské unie kvůli ukrajinské krizi. Do té doby byly řešeným tématem, týkající se Pobaltí, především jazyky v pobaltských státech, a jejich náročnost.

Pobaltí, jakožto transnacionální region, má velký potenciál stát se modelovým regionem, který do jisté míry překonává národní hranice a spolupracuje v zájmu společného cíle všech tří států. Avšak k naplnění takového potenciálu je třeba více informovanosti a aktuálních zdrojů o Pobaltí jako takovém a o transnacionálním regionu jakožto pojmu. Pojem „transnacionální“ se v dostupných zdrojích skloňuje jen málo, méně pak ve spojitosti s regionem. Co se týče zdrojů o samotných státech, je velké množství relevantních a přínosných zdrojů. Nicméně region Pobaltí je v literatuře a článcích málo probádaný co se týče aktuální podoby, kultury nebo postoje a image v globálním měřítku.

Společných jednotících prvků a integračních projektů bychom mohli najít ještě mnoho. Co se týče kultury ve státech, architektury, sportů, gastronomie, ekonomiky, dále dopodrobna probrané každodenní problémy jako je nezaměstnanost nebo organizovaný zločin, další kulturní a vojenské integrační projekty, našli bychom přinejmenším podobnost v rámci regionu. Téma jako takové je jistě možné zkoumat dál a více do hloubky. V průběhu psaní mé práce vyvstaly některé otázky, které se týkají budoucnosti regionu. V důsledku aktuálního počínání Ruska je mým názorem, že tři státy Lotyšsko, Estonsko a Litva budou spolupracovat více než dřív, kvůli zmíněné hrozbě, kterou Ruská federace pro region představuje. Zároveň je otázkou, jak se nadále bude vyvíjet situace s ruskými menšinami napříč státy.

Dalším tématem, kterým by bylo na místě se zabývat v souvislosti s regionem Pobaltí, je jeho stabilita. Ačkoli jsem závěrem přesvědčena, že Pobaltí splňuje definici transnacionálního regionu, odchýlení Estonska na úrovni spolupráce

s Finskem by mohlo stabilitu regionu ohrozit, za předpokladu prohlubování této spolupráce. Z pohledu Estonské republiky by však byl krok logický, uvážíme-li ekonomickou situaci Finska, a jazykovou blízkost. Stabilitu regionu by do jisté míry mohlo rovněž narušit Polsko, které je Pobaltí geograficky blízké, sdílí část historie s regionem a dodnes má s Pobaltím navázanou spolupráci. Polsko, přestože je na úrovni regionů součástí Visegrádské čtyřky, by mohlo rozšířit své ambice ohledně prohloubení kooperace s Pobaltím a potenciálně se stát součástí regionu. V takovém případě, porovnáme-li například velikost a populaci států Pobaltí a Polska, by Polsko mohlo převzít iniciativu regionu jen ve vlastní prospěch, a tím narušit stabilitu celku.

Samozřejmě stále zůstává otázka budoucnosti Pobaltí, co se týče bezpečnosti. Země už mají značnou historii napětí s Ruskem, a pokud by se situace zhoršila, mohlo by dojít k nárůstu vojenské přítomnosti v této oblasti. V takové situaci by ovšem byla narušena bezpečnost celého regionu, nicméně s přihlédnutím na estonské napojení na Finsko a blízkost Litvy k Polsku, mohlo by být nejvíce ohroženo Lotyšsko. Avšak na všechny zmíněné otázky odpoví pouze budoucí vývoj.

Seznam pramenů a literatury

Ajakiri, Ajalooline (2012). The 1934 Treaty of the Baltic Entente: perspectives for understanding. *The Estonian Historical Journal*. (<https://ojs.utlib.ee/index.php/EAA/article/view/588>, 5.4. 2023).

Anděl, Jiří – Bičík, Ivan (2015). *Geografické makroregiony světa*. Výzkum a vývoj. (file:///C:/Users/B%C3%A1ra/Downloads/andel-j-bicik-i-2015-geograficke-makroregiony-sveta-geograficke-rozhledy-24-3-2-5.pdf, 25.2.2023).

Anděl, Jiří – Bičík, Ivan a kol. (2019). *Makroregiony světa*. (Praha: Univerzita Karlova).

Baltic Assembly (2023a). Estonia taking over the Presidency of the Baltic Assembly in 2023. (<https://www.baltasam.org/Estonia-taking-over-BA-Presidency>, 5.4. 2023).

Baltic Assembly (2023b). International inclusion. (<https://www.baltasam.org/history/international-inclusion>, 6.4. 2023).

Baltic defense college (nedatováno). Honouring the 25th Anniversary of Baltic Battalion. (<https://www.baltdefcol.org/1534>, 7.4. 2023).

Barbara (2016). The Baltic Mythology. *Baltic run*. (<https://www.balticrun.com/the-baltic-mythology/>, 30.3. 2023).

Bevir, Mark (2011). The Contextual Approach. *Oxford Academic*. (<https://academic.oup.com/edited-volume/34508/chapter-abstract/292801971?redirectedFrom=fulltext&login=true#no-access-message#no-access-message#no-access-message#no-access-message>, 5.3.2023).

Bojtár, Endre (1999). Baltic Mythology. *Foreword to the past*. (Central European University Press: Maďarsko).

Cabinet of Ministers (2022). Heads of Government of the Baltic States to meet in Latvia. Republic of Latvia. (<https://www.mk.gov.lv/en/article/heads-government->

baltic-states-meet-latvia?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F, 12.4. 2023).

CIA (2023a). Estonia. The World Factbook. (<https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/estonia/#people-and-society>, 30.3. 2023).

CIA (2023b). Latvia. The World Factbook. (<https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/latvia/#people-and-society>, 30.3. 2023).

CIA (2023c). Lithuania. The World Factbook. (<https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/lithuania/#people-and-society>, 30.3 2023).

Clemens, Walter C. (2001). *The Baltic Transformed. Complexity Theory and European Security.* (Oxford: Rowman & Littlefield Publishers).

Council of the Baltic sea states (nedatováno). About us. (<https://cbss.org/about-us/>, 6.4. 2023).

Culture Endowment of Estonia (nedatováno). Baltic Culture Fund. (<https://www.kulka.ee/programmes/baltic-culture-fund/statute>, 7.4. 2023).

Černoušek, Štěpán (2020). Sovětské represe a deportace v pobaltských státech. *Gulag online.* (<https://gulag.online/articles/soviet-repression-and-deportations-in-the-baltic-states?locale=cs>, 24.3. 2023).

Český statistický úřad (2004). Specifikace regionů. (https://www.czso.cz/csu/czso/specifikace_regionu, 26.2.2023).

De Espona, José Rafael (2018). Lithuania, Latvia and Estonia: the Euro-Atlantic consolidation of the Baltic region. *Elcano.* (<https://www.realinstitutoelcano.org/en/analyses/lithuania-latvia-and-estonia-the-euro-atlantic-consolidation-of-the-baltic-region/>, 5.4. 2023).

Embassy of Estonia (nedatováno). Economic Relations. *Helsinki.* (<https://helsinki.mfa.ee/en/estonia-and-finland/economic-relations/>, 6.4. 2023).

European Commission (2022a). Estonia. (<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education->

systems/estonia/population-demographic-situation-languages-and-religions, 23.3. 2023).

European Commission (2022b). Latvia. (<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/latvia/population-demographic-situation-languages-and-religions>, 23.3. 2023).

European Commission (2023). Lithuania. (<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/lithuania/population-demographic-situation-languages-and-religions>, 23.3. 2023).

Evropská unie (nedatováno a) Estonsko. (https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/estonia_cs, 21.3. 2023).

Evropská unie (nedatováno b). Litva. (https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/lithuania_cs, 21.3. 2023).

Evropská unie (nedatováno c). Lotyšsko. (https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/latvia_cs, 21.3. 2023).

France24 (2023). Russian minority shuns Estonia vote over Ukraine support. (<https://www.france24.com/en/live-news/20230305-russian-minority-shuns-estonia-vote-over-ukraine-support>, 30.3. 2023).

Golubeva, Marija (2022). Latvia's Russian Speakers Make Radical Electoral Choices. *Center for European Policy Analysis*. (<https://cepa.org/article/latvias-russian-speakers-make-radical-electoral-choices/>, 30.3. 2023).

Hufbauer, Gary Clyde – Brunel, Claire (2008). *Maghreb Regional and Global Integration: A Dream to be Fulfilled*. (<https://books.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=LiECWyAhgkMC&oi=fnd&pg=>

PR5&dq=maghreb+as+region&ots=bV3tbYD6Xz&sig=ctfsG-wZKhRJC2MtEOxfCXPYFXw&redir_esc=y#v=onepage&q=maghreb%20as%20region&f=false, 27.2.2023).

Huntington, Samuel P. (1993). The Clash of Civilizations? *Foreign Affairs*, 72(3). (<https://www.jstor.org/stable/20045621?seq=28>, 25.2.2023).

Jurkynas, Mindaugas (2020). Regional Identities in Estonia, Latvia and Lithuania: Being Baltic, Looking North. *Taylor & Francis*. (<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10758216.2020.1752254>, 5.4.2023).

Karlsson, Michael (2004). *Transnational Relations in the Baltic Sea Region*. (Södertörns högskola: Huddinge).

Kasekamp, Andres (2010). *A History of the Baltic States*. (Londýn: Palgrave Macmillan).

Kasekamp, Andres (2019). Survival against the Odds. *JSTOR*. (<https://www.jstor.org/stable/26844316?seq=3>, 25.3.2023).

Kirby, Paul (2023). Has Putin's war failed and what does Russia want from Ukraine? *BBC*. (<https://www.bbc.com/news/world-europe-56720589>, 31.3.2023).

Kremerata Baltica (nedatováno). About us. (<https://kremeratabaltica.com/orchestra>, 6.4.2023).

Mälksoo, Lauri (2022). The Baltic States Between 1940 and 1991: Illegality and/or Prescription. *Illegal Annexation and State Continuity*. (<https://brill.com/display/book/9789004464896/BP000014.xml>, 24.3.2023).

Matthews, Carrington (2020). The Baltic States' Relations with Russia. *Global Insight: A Journal of Critical Human Science and Culture*. (<https://doi.org/10.32855/globalinsight.2020.003>, 24.3.2023).

Military Heritage (nedatováno). 1920 – 1940 First Independence – timeline. (<https://militaryheritagetourism.info/en/history/timeline/RP>, 23.3.2023).

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky (nedatováno). Visegrádská spolupráce. (<https://www.mzv.cz/visegrad>, 7.4. 2023).

Ministry of Defence (nedatováno). Regional cooperation. *Republic of Latvia*. (<https://www.mod.gov.lv/en/nozares-politika/international-and-regional-cooperation/regional-cooperation>, 5.4. 2023).

Ministry of Foreign Affairs (2019). Baltic cooperation. *Republic of Lithuania*. (<https://urm.lt/default/en/foreign-policy/lithuania-in-the-region-and-the-world/regional-cooperation/baltic-cooperation>, 5.4. 2023).

Ministry of Foreign Affairs (2023a). Baltic cooperation. *Republic of Estonia*. (<https://www.vm.ee/en/international-relations-estonian-diaspora/regional-cooperation/baltic-cooperation>, 5.4. 2023).

Ministry of Foreign Affairs (2023b). Co-operation among the Baltic States. *Republic of Latvia*. (<https://www.mfa.gov.lv/en/co-operation-among-baltic-states>, 6.4. 2023).

O'Connor, Kevin (2003). *The History of the Baltic States*. (Connecticut: Greenwood Press).

Osborn, Andrew (2015). Putin a threat to Baltic states, Western officials say. *Reuters*. (<https://www.reuters.com/article/us-britain-russia-baltics-idUSKBN0LN0FV20150219>, 1.4. 2023).

PolitPro (nedatováno a). Estonia: Parties at glance. (<https://politpro.eu/en/estonia/parties>, 24.3. 2023).

PolitPro (nedatováno b). Latvia: Parties at glance. (<https://politpro.eu/en/latvia/parties>, 24.3. 2023).

PolitPro (nedatováno c). Lithuania: Parties at glance. (<https://politpro.eu/en/lithuania/parties>, 24.3. 2023).

Prucková, Michaela (2022). Regional Security Complex Theory and the Baltic states. How have their relations with the Russian Federation changed after the

Bronze Year 2007 incident? *Security Outlines*.
(<https://www.securityoutlines.cz/regional-security-complex-theory-and-the-baltic-states-how-have-their-relations-with-the-russian-federation-changed-after-the-bronze-year-2007-incident/>, 23.3. 2023).

Rail Baltica (nedatováno). Rail Baltica – Project of the Century.
(<https://www.railbaltica.org/about-rail-baltica/>, 7.4. 2023).

Seymour-Smith, Martin (1985). *Baltic Literature. Guide to Modern World Literature*. (Palgrave: Londýn).

Sinz, Manfred (2018). Region. *Econstor*.
(<https://www.econstor.eu/bitstream/10419/225845/1/HWB-SRE-1975-1984.pdf>, 26.2.2023).

Šanc, David (2021). Geografické aspekty politiky (3) 7.10.2021 (Plzeň: Fakulta filozofická ZČU v Plzni).

Štoll, Pavel (2014). Lotyšský jazyk. *Velvyslanectví Lotyšské republiky v České republice*. (<https://www2.mfa.gov.lv/cz/prague/o-lotyssku/lotyssky-jazyk>, 29.3. 2023).

Taagepera, Rein (2018). Lithuania, Latvia and Estonia: 100 Years of Similarities and Disparities. *International Centre for Defence and Security*.
(<https://icds.ee/en/lithuania-latvia-and-estonia-100-years-of-similarities-and-disparities/>, 23.3. 2023).

The Luxembourg Government (2022). Benelux Summit.
(https://gouvernement.lu/en/actualites/toutes_actualites/communiqués/2022/11-novembre/28-bettel-benelux.html, 7.4. 2023).

TVP World (2023). Baltic states are next in line if Russia succeeds with Ukraine, Estonian MEP warns. (<https://tvpworld.com/68491256/baltic-states-are-next-in-line-if-russia-succeeds-with-ukraine-estonian-mep-warns>, 31.3. 2023).

UIA (nedatováno). Baltic Battalion (BALTBAT).
(<https://uia.org/s/or/en/1100030271>, 7.4. 2023).

United Nations (nedatováno). Methodology, Geographic Regions. (<https://unstats.un.org/unsd/methodology/m49/>, 25.2.2023).

Uzdevumi (nedatováno). Teorija. Brīvības cīņas. (<https://www.uzdevumi.lv/p/vesture/12-klase/latvijas-proklamesana-brivibas-cinas-4288/re-809e9782-beea-4234-981e-81ae25c94818>, 23.3. 2023).

Vakar, Nicholai P. (1943). Russia and the Baltic States. *JSTOR*. (https://www.jstor.org/stable/125231?saml_data=eyJzYW1sVG9rZW4iOiI2NGU4ZTBhYi00MjBjLTQ4N2ltYTVkYy05MWIwZTRlY2Q3OTliLCJlbWFpbCI6ImJhcmJyYUBzdHVkZW50cy56Y3UuY3oiLCJpbnN0aXRldGlvbklkcyI6WyI2YzkyNjFkYy1mYmFjLTRiMzctODNhZS03YWVjMWZjZTE3ZjAiXX0&seq=2, 12.3.2023).

Vertovec, Steven (2009). Transnationalism. *Taylor & Francis Group*. (<https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203927083/transnationalism-steven-vertovec>, 25.2.2023).

World Music Network (2011). The Music of the Baltic States. (<https://worldmusic.net/blogs/guide-to-world-music/the-music-of-the-baltic-states>, 26.3. 2023).

Zájedová, Iivi (2006). Pobaltská regionální spolupráce. (Nakladatelství Karolinum: Praha).

Zunes, Stephen (2009). Estonia's Singing Revolution (1986-1991). *ICNC*. (<https://www.nonviolent-conflict.org/estonias-singing-revolution-1986-1991/>, 24.3. 2023).

Resumé

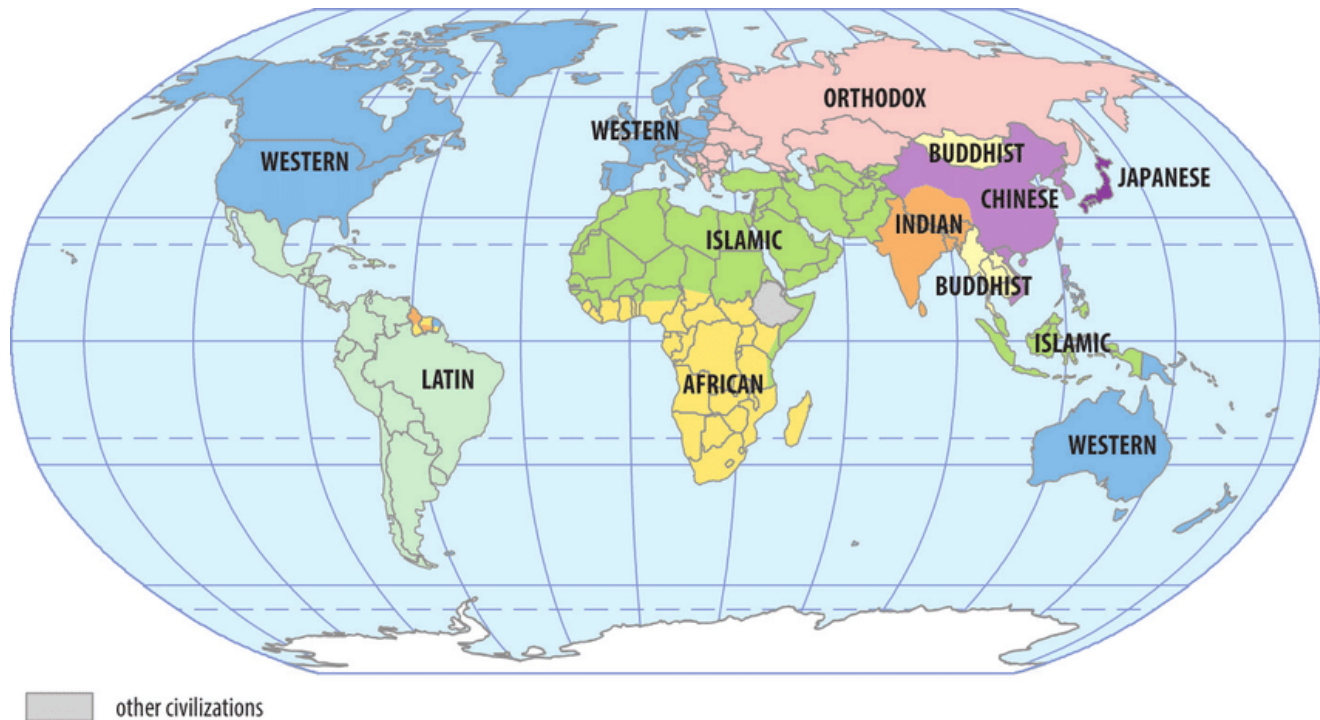
The definition of a transnational region is: a territory composed of two or more states within a pan-region that share common unifying elements such as history, culture or political system. States also seek integration projects and cooperation within the region. In my thesis I investigate to what extent the Baltic Sea Region fulfils the characteristics of a transnational region.

In my bachelor's thesis I discuss the concept of region, the extensive history of the three Baltic states, unifying elements such as language, ethnic minorities or problems in the region. Last but not least, I discuss cooperation within the region at the institutional level and with other actors. In the chapter on history I use Mark Bevir's approach, and in the rest of the thesis I partly use comparisons with other transnational regions.

The main finding of my thesis is that the Baltics fulfill the definition of a transnational region in many ways. There are also aspects that refute the transnational character, examples being language or ethnic minorities. However, the consensus on the unifying elements prevails, and I conclude that I am convinced of the Baltics as a transnational region.

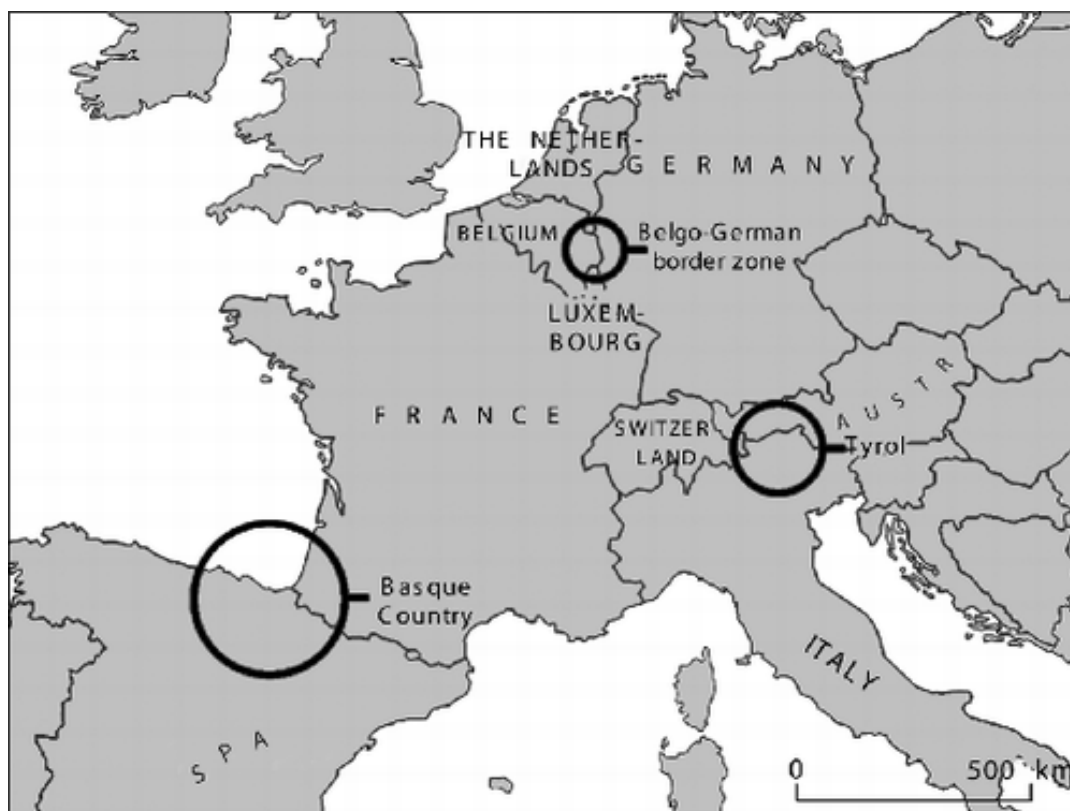
Seznam příloh

Příloha č. 1: „Civilizace“ podle S. P. Huntingtona



Dostupné na: https://www.researchgate.net/figure/Civilizations-according-to-Huntington-1996-Note-partly-modified-scale-1260-000-000_fig1_325444322
(28.2. 2023).

Příloha č. 2: Transhraniční regiony v Evropě

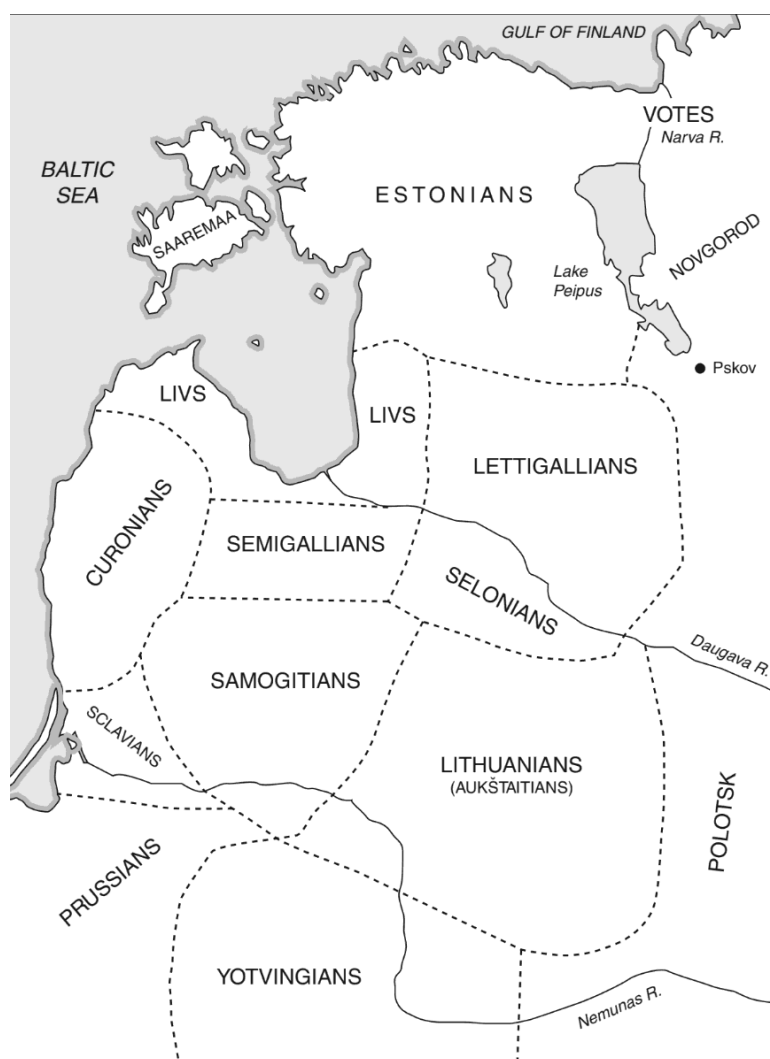


Dostupné

na:

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14650040490478729>scroll=top&need
Access=true&role=tab (28.2. 2023)

Příloha č. 3: Historická podoba Pobaltí



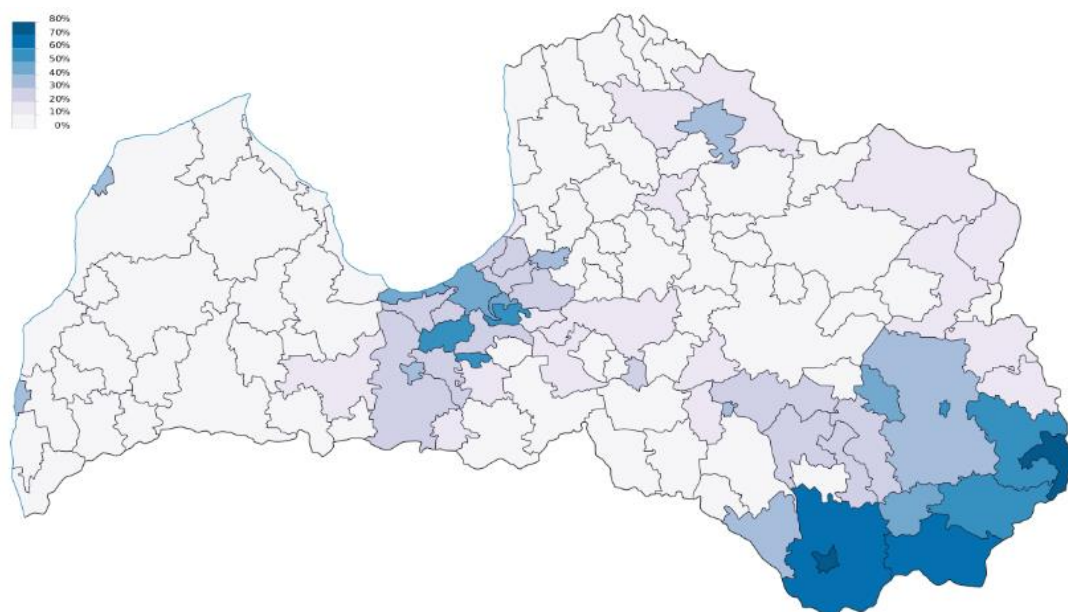
Dostupné na: Kasekamp 2010: 10

Příloha č. 4: Podoba Pobaltí dnes



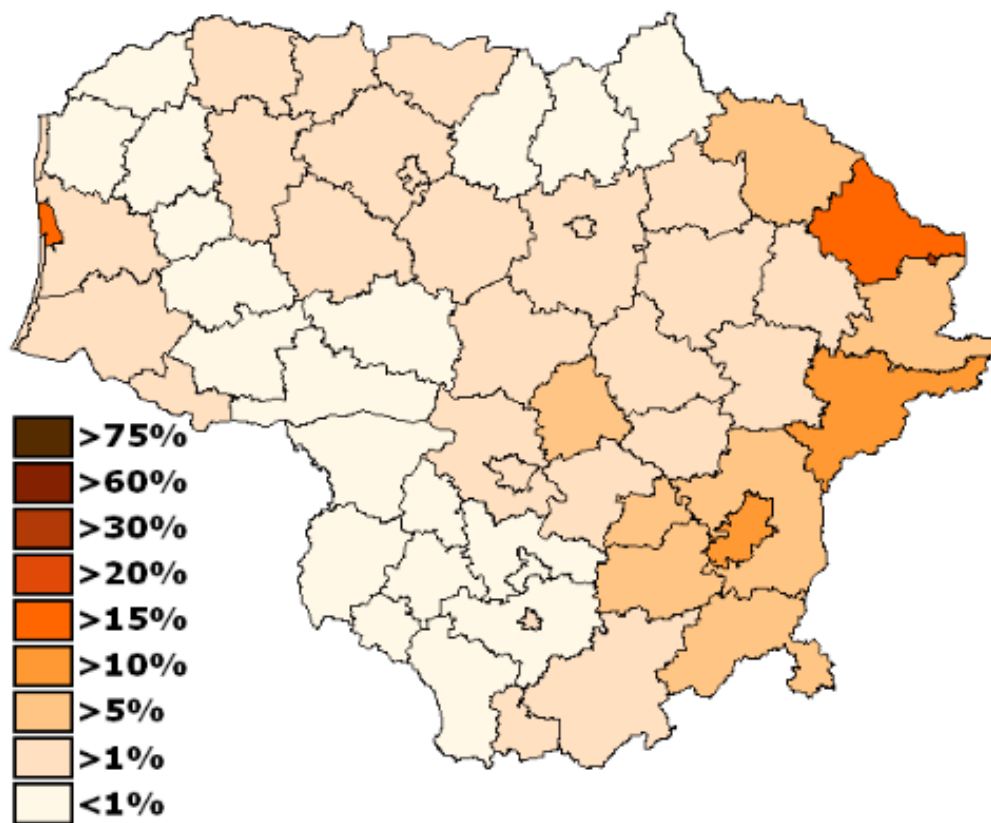
Dostupné na: Kasekamp 2010: 176

Příloha č. 5: Ruská menšina v Lotyšsku (2011)



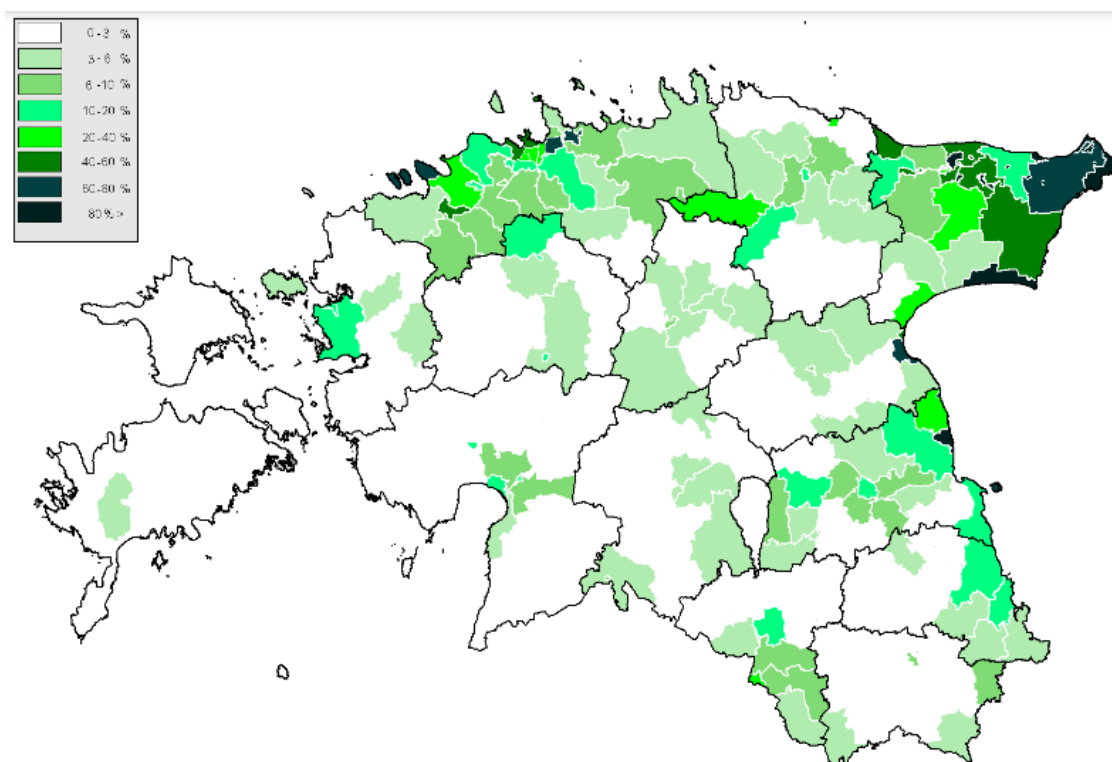
Dostupné na: <https://jakubmarian.com/estonia-latvia-and-lithuania-in-my-linguistic-maps/> (20.4. 2023).

Příloha č. 6: Ruská menšina v Litvě



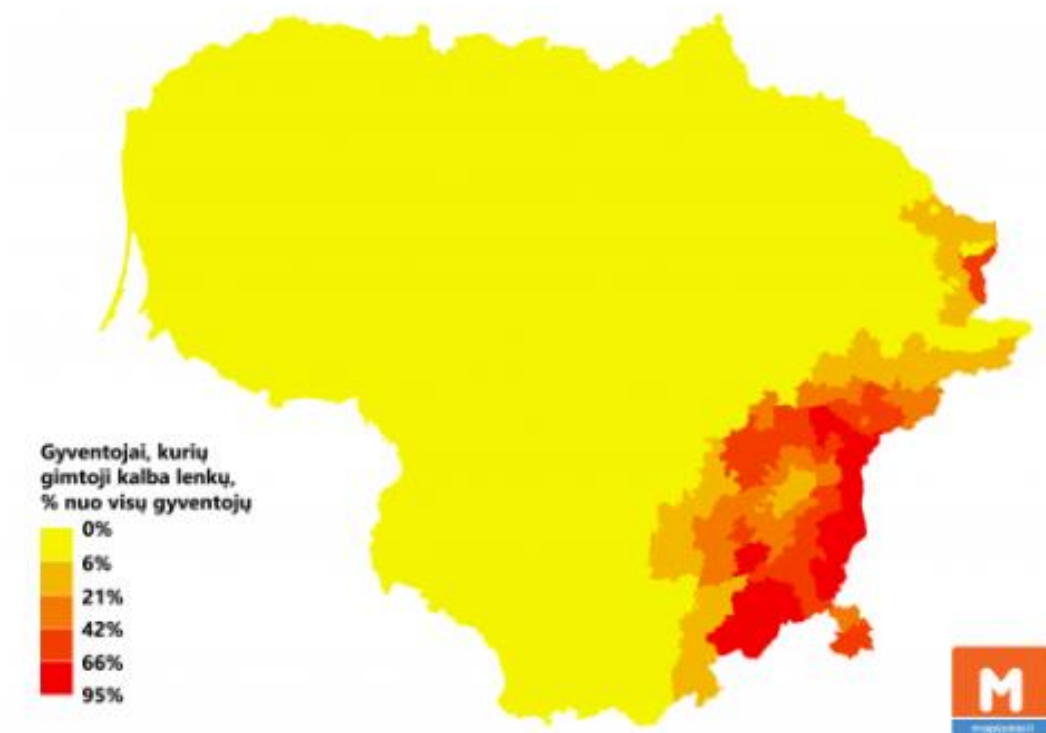
Dostupné na: <https://jakubmarian.com/estonia-latvia-and-lithuania-in-my-linguistic-maps/> (20.4. 2023).

Příloha č. 7: Ruská menšina v Estonsku (2000)



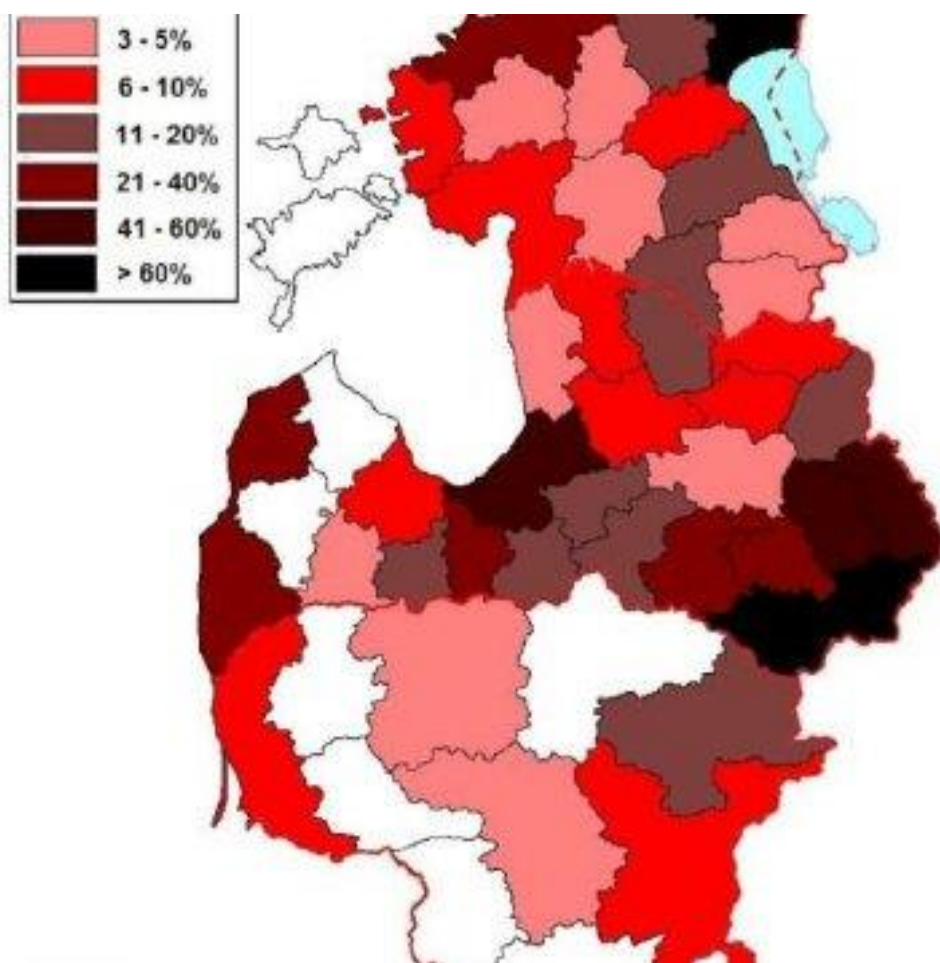
Dostupné na: <https://jakubmarian.com/estonia-latvia-and-lithuania-in-my-linguistic-maps/> (20.4. 2023).

Příloha č. 8: Polská menšina v Litvě



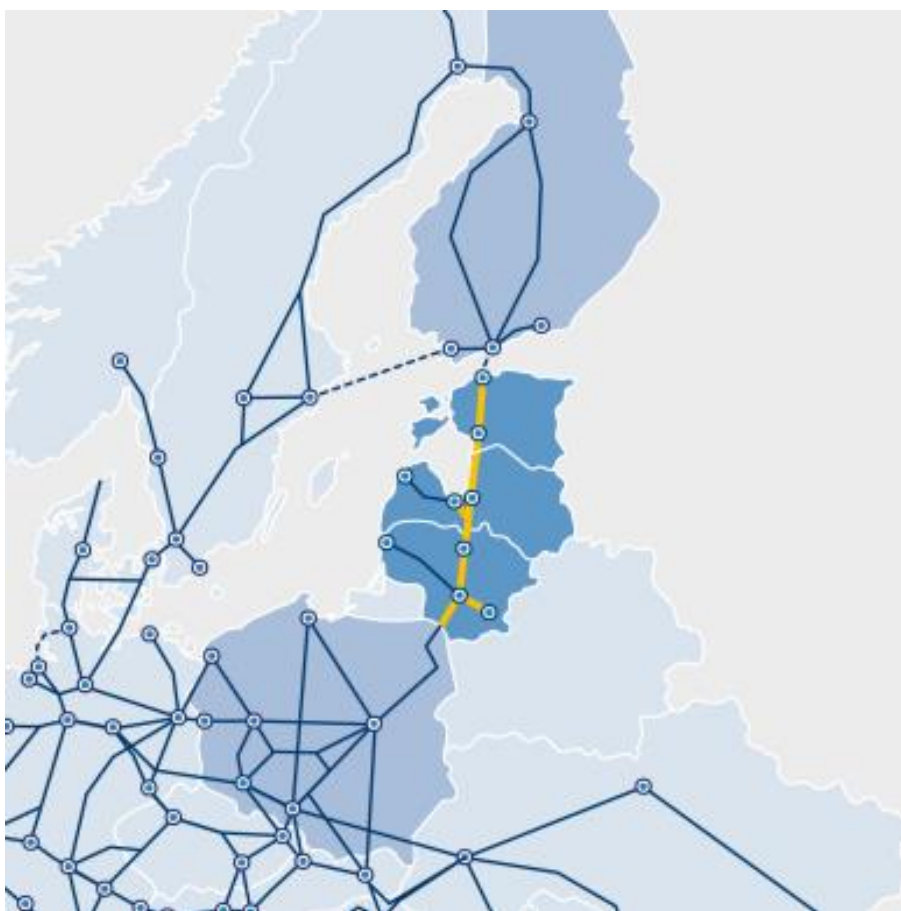
Dostupné na: <https://jakubmarian.com/estonia-latvia-and-lithuania-in-my-linguistic-maps/> (20.4. 2023).

Příloha č. 8: Procenta ruského obyvatelstva v zemích Pobaltí (2011)



Dostupné na: https://www.researchgate.net/figure/Percentage-of-ethnic-Russians-in-the-Baltic-states-2011_fig1_288344208 (20.4. 2023).

Příloha č. 10: Trasa železnice Rail Baltica



Dostupné na: <https://www.railbaltica.org/about-rail-baltica/> (7.4. 2023).